

Sekretariat uprave
Služba za regulativo

Številka: 11/08- 2761 13.12. -10
Datum: 13.12.2010

Agencija za pošto in elektronske komunikacije
Republike Slovenije

**Agencija za pošto in elektronske
komunikacije Republike Slovenije**
Stegne 7, p.p. 418
1001 Ljubljana

Prejeto: 14 -12- 2010	Big.z.: 0213
Številka zadave: 38241-6/2010 32	Pril.: 2x Mi - pos. sk. io.
V vrednost:	Vred:

Zadeva: Pripombe na Analizo upoštevnega trga 5 »Širokopasovni dostop – (medoperaterski trg)«

Zveza: Analiza APEK št. 38241-6/2010/22 objavljena na spletni strani dne 11.11.2010

Spoštovani,

na osnovi poziva Agencije za pošto in elektronske komunikacije RS (v nadaljevanju: Agencija) posredujemo svoje pripombe na objavljeno Analizo upoštevnega trga 5 (v nadaljevanju: Analiza), v kateri Agencija definira upošteveni trg, ugotavlja prevladujoč položaj posameznega operaterja ter predlaga naložitev določenih obveznosti iz 23. do 30. člena ZEKom.

V nadaljevanju podajamo najprej nekaj splošnih pripomb na Analizo in se pri tem osredotočamo na bistvene pomanjkljivosti, nato pa pripombe podajamo k posameznim poglavjem, kot si ta sledijo v objavljeni Analizi. Pri tem je potrebno pripomniti, da je istočasno potekalo tudi javno posvetovanje analize upoštevnega trga 4 »Dostop do (fizične) omrežne infrastrukture (vključno s sodostopom ali razvezanim dostopom) na fiksni lokaciji« (30 dnevni rok za javno posvetovanje se izteče istočasno). Iz tega razloga ni bilo mogoče pripraviti in podati vseh pripomb oz. izčrpne izjasnitve. V kolikor Telekom Slovenije določenih ugotovitev oz. predlaganih obveznosti ne komentira, iz tega ni mogoče sklepati na strinjanje z izsledki Agencije. Telekom Slovenije si pridružuje pravico, da določene dele Analize pokomentira v kasnejši fazi postopka, ko bo temeljito proučil vse podrobnosti Analize ter tehnične možnosti omrežja Telekoma Slovenije.

Splošne pripombe na Analizo

Osnovna pripomba na Analizo se nanaša na razširitev in stopnjevanje predlaganih obveznosti v primerjavi s trenutno veljavnimi kar bo, po oceni Telekoma Slovenije, imelo negativne posledice na razvoj trga. Pri tem Agencija ne ugotavlja učinkov dosedanje regulacije oz. vpliva do sedaj naloženih obveznosti na stanje in razvoj trga, kar je bistvena pomanjkljivost Analize. Prav tako Agencija v Analize ne upošteva učinkov, ki jih bodo imele predlagane obveznosti na trgu 4.

V nadaljevanju podajamo povzetek ključnih pripomb:

- Na trgu so predvidene **vse možne obveznosti** brez ocene njihovega skupnega učinka. Tudi ocena obstoječega stanja bi morala biti zasnovana na ugotavljanju učinkov obstoječih obveznosti na razvoj trga, kakor tudi oceni **trendov in dinamike trga**. Agencija bi morala podati **oceno razvoja trga v prihodnje** s poudarkom na vpliv novih obveznosti.
- Analiza ne upošteva **geografskih razlik** na način, ki bi upošteval dejanske razlike v konkurenčnih pogojih na posameznih območjih. Zaradi razvoja optičnih omrežij in posodabljanja kabelskih se razlike med urbanim in ruralnim področjem zelo hitro povečujejo. Delež Telekom Slovenije v urbanem področju, kjer se nahaja 50% gospodinjstev je samo 25%. Če upoštevamo dejstvo, da je v urbanem področju delež BSA priključkov zanemarljiv, je delež na trgu na trgu 5, ob upoštevanju ponudbe samemu sebi, zanemarljivo višji.
- Telekom Slovenije nasprotuje izključitvi **kabelskih omrežij** iz definicije trgov, ker se ta zelo hitro razvijajo in predstavljajo pomemben delež na trgu širokopasovnega dostopa. V prvem polletju 2010 so kabelski operaterji realizirali okoli 80% vseh novih širokopasovnih priključkov.
- Analiza ne upošteva elementov iz **Priporočila o reguliranem dostopu do dostopovnih omrežij naslednje generacije (NGA)**¹, ki so ključni za trg širokopasovnega dostopa v Sloveniji. Priporočilo poudarja regulacijo trgov 4 in 5 na način, ki omogoča **razumno zaščito investitorjev ob promociji sprejemljive konkurence**.
- Agencija se je v analizi odločala za obveznosti, ki zahtevajo **velika investicijska vlaganja** (dostop na DSLAM-u) in so v praksi zato nerealne.
- Roki **izvedbe posameznih storitev** so skrajšani v nasprotju s podatki iz prakse, **zahteve po enotnem informacijskem sistemu**, rokov za ponujanje novih storitev, prikazu statistik bi morale biti usklajene z realnimi možnostmi omrežja.
- Predlagani cenovni model je zasnovan na izračunu stroškovnih cen po modelu »maloprodajna cena minus x«. Telekom Slovenije predlaga, da bi v danih razmerah, cenovni model za **optični dostop**, ki bi bil zasnovan **zgolj na prepovedi škarij cen**, bolje odražal stanje na trgu optičnega dostopa, operaterjem pa omogočal enake možnosti kot jih Telekom Slovenije zagotavlja svoji maloprodajni enoti. Naložitev omenjenega modela bi bolje odražala tudi zahteve v zvezi z dostopom do optike, ki se gradi do posameznih uporabnikov (poslovni), kjer se zahteve po kakovosti bistveno razlikujejo od zahtev za množično optiko.
- Telekom Slovenije odločno vztraja, da **stopnjevanje obveznosti**, predvsem pa nalagane novih ukrepov na trgu, ni v skladu s strategijo razvoja novih tehnologij in bo pripeljalo do zastoja v razvoju trga.

Agencija bi morala podrobno proučiti razvoj trga, ključne premike na trgu ter dinamiko in trende, še posebej po izdaji Odločbe o določitvi OPTM na trgu 12 z dne 11.10.2007 ter na osnovi premikov na trgu in oceni trendov v razvoju, določiti **sorazmerne obveznosti**, ki bi omogočale optimalen razvoj trga v smislu kompromisa med konkurenčnimi razmerami in motivacijo operaterjev za nove investicije, kakor to navaja evropsko Priporočila o reguliranem dostopu do dostopovnih omrežij naslednje generacije (NGA). Kot že rečeno Analiza ne obravnava **učinkov naloženih obveznosti** na trgu, ki so lahko edina osnova za realno oceno stanja na trgu.

V nadaljevanju podajamo osnovne značilnosti regulacije NGA v EU in pozivamo Agencijo, da se v primeru optičnega dostopa tudi sama opredeli do blažje oblike regulacije ter da, pri nalaganju obveznosti upošteva realne razmere in trende razvoja na trgu širokopasovnega dostopa.

---

¹ Priporočilo Komisije z dne 20.9.2010 o reguliranem dostopu do dostopovnih omrežij naslednje generacije (NGA) (Uradni list L 251 , 25.09.2010)

Uvodoma želimo poudariti, da je Slovenija po številu predlaganih obveznosti v samem vrhu med državami v EU. To še posebej velja za obveznosti v primeru dostopa do storitev v optičnem dostopovnem omrežju. Regulacija optičnega dostopa je v EU še v povojni fazi in so zato regulatorji zelo previdni pri nalaganju regulatornih obveznosti. Za vključitev optike na trg 5 se je, v primerjavi s trgom 4, odločilo večje število držav (poleg držav, ki so optični dostop vključile na trge 4 in 5, so se za vključitev optike odločile tudi Portugalska, Velika Britanija, Danska in Italija). Pri tem se je večina držav odločila za naložitev „blažje“ regulacije. V nadaljevanju navajamo osnovne značilnosti regulacije trga v EU in primerjavo s trgom v Sloveniji. Na osnovi navedenih podatkov, Telekom Slovenije še enkrat poudarja, da mora Agencija posebno pozornost posvetiti praksi, ki se je v zadnjih letih izoblikovala v EU, še posebej v povezavi s principi, ki jih v Priporočilu o reguliranem dostopu do dostopovnih omrežij naslednje generacije (NGA) navaja Evropska Komisija. Komisija poudarja pomen nalaganja doslednih regulatornih obveznosti na enotnem evropskem trgu. Regulacija naj predvsem omogoča razumno zaščito investitorjev ob promociji sprejemljive konkurence. V svojih spremnih dokumentih Komisija omenja tri modele regulacije: odsotnost regulacije (regulatorne počitnice), nalaganje vseh možnih obveznosti (striktna regulacija) in regulacija z upoštevanje ključnih regulatornih usmeritev v skladu s Priporočilom o reguliranem dostopu do dostopovnih omrežij naslednje generacije (NGA). Kot ključne principe, ki po oceni Telekoma Slovenije v analizi niso bili v celoti upoštevani, navajamo upoštevanje geografskih razlik med redko in gosto naseljenimi področji in vključitev kabelskih operaterjev.

Večina regulatorjev v EU, ki so v definicijo trga 5 vključili optični dostop, je upoštevala tudi geografske razlike med posameznimi področji (Portugalska, Velika Britanija) ali pa so se odločili za delitev na podtrge v odvisnosti od kakovosti storitev (na Nizozemskem ni predvidena regulacija dostopa z nižjo kakovostjo v primeru množičnih uporabnikov, podobno se je odločil tudi regulator v Avstriji, kjer je predvidena samo regulacija poslovnih uporabnikov). V Italiji velja obveznost dostopa do MDF samo v primeru, ko na delilniku ni možna razvezava krajevne zanke.

Telekom Slovenije smatra, da analiza na neprimeren način obravnava geografske razlike med posameznimi področji. Rezultati analize, ki ne upošteva gostote prebivalstva, ne ustrezajo realnem stanju na trgu. Geografske razlike je potrebno ugotoviti predvsem na osnovi razlik v tržnih deležih operaterjev, ob upoštevanju števila gospodinjstev. Tudi Priporočilo o reguliranem dostopu do dostopovnih omrežij naslednje generacije (NGA) navaja, da v primeru, ko so razlike v tržnih deležih velike in stabilne, lahko regulator določi podtrge ali naloži geografsko diferencirane obveznosti. Opozarjamo, da zaradi indirektnega pritiska s strani kabelskih operaterjev, analiza trga, ki zajema samo optične in xDSL priključke ne daje realnega vpogleda v stanje na trgu. Portugalski, angleški, danski, nemški in nizozemski regulatorji so se zato odločili za vključitev kabelskega dostopa na trg 5. Analiza geografskih razlik, ki upošteva tudi delež kabelskih operaterjev, daje bistveno realnejšo sliko, kar so omenjeni regulatorji upoštevali pri določanju podtrgov, oziroma geografsko diferenciranih obveznosti. Telekom Slovenije smatra, da bi tudi analiza v Sloveniji morala upoštevati indirektni pritisk s strani kabelskih operaterjev, saj je njihov delež večji od skupnega deleža optičnih dostopovnih omrežij.

Telekom Slovenije opozarja, da je poleg vključitve kabelskih operaterjev in geografske diferenciacije, potrebno v analizo trga 5 vključiti ponudbo »self supply« tudi v primeru operaterjev, ki razvezujejo bakrene zanke, kot je to storila večina regulatorjev v EU. V Sloveniji je delež razvezanih zank na trgu xDSL razmeroma velik, kar je posebej pomembno v urbanih področjih. Delež Telekoma Slovenije na trgu 5 bi se, ob upoštevanju ponudbe samemu sebi (kabelski, optični in dostop preko razvezanih zank), zelo povečal in približal deležu na maloprodajnem trgu (pokritost gospodinjstev s priključki Telekoma Slovenije na maloprodajnem trgu v urbanem področju je reda 25%).

Telekom Slovenije tudi opozarja, da je večina regulatorjev v EU iz regulacije na trgu 5 izključila dostop do hrbtencičnega IP-MPLS omrežja (Švedska, Avstrija, Italija, Francija), ker so alternativni operaterji že zgradili lastno hrbtencično NGN omrežje.

Dostop do DSLAM-a ni več obveznost na Švedskem, v Belgiji, v Estoniji ne velja za optični dostop, v Italiji samo v primeru, če ni možen dostop do razvezane krajevne zanke, na Slovaškem in Cipru, samo v primeru, če je to tehnično izvedljivo. Telekom Slovenije opozarja, da bi naložitev dostopa do DSLAM-a zahteval dodatne stroške v opremo, kar bi, glede na visoko stopnjo razvitosti operaterjev, ki razvezujejo bakrene zanke, predstavljalo nesorazmeren ukrep, saj so operaterji že zelo napredovali na investicijski lestvi. Telekom Slovenije omogoča dostop na lokalnem nivoju na 65 lokacijah (LAR), kar je izredno veliko v primerjavi z državami v EU (na Švedskem je na lokalnem nivoju možen dostop na 120 lokacijah). Cena ethernet povezave med lokacijo DSLAM-a in lokacijo LAR-a je stroškovno naravnana in zanemarljiva z investicijo v dodatno opremo, tako na strani Telekoma Slovenije, kakor tudi na strani drugega operaterja, če bi ta obveznost veljala.

Glede cenovnega nadzora na trgu 5 opozarjamo, da se regulatorji v EU odločajo za prehod iz modela »maloprodajna cena minus x« na stroškovne modele (Nizozemska, Švedska, Belgija). Na Švedskem in v Belgiji velja cenovni nadzor na osnovi enako učinkovitega operaterja, na Portugalskem pa stroškovna naravnost velja za storitve »naked«.

Kakor je iz navedenih primerov prakse v EU razvidno, se regulacija na trgu 5 prilagaja dejanskim razmeram na trgu in se na nekaterih segmentih trga celo opušča (rezidenčni uporabniki, dostop z nižjo kakovostjo). Vse bolj se upoštevajo geografske razlike, analiza trga se izvaja z vključitvijo ponudbe »self supply«, obveznosti se nalagajo v povezavi z trgom 4. Telekom Slovenije predlaga, da Agencija na trgu 5 ne nalaga novih obveznosti (dostop do DSLAM-a), upošteva vse tehnične in ekonomske možnosti omrežja, v primeru optike pa naloži blažjo obliko regulacije (prepoved cenovnih škarij) ali pa obveznost komercialnega dogovarjanja, saj bo optika v celoti regulirana na trgu 4.

V nadaljevanju podajamo pogled Telekoma Slovenije v zvezi z geografskimi razlikami in različnimi pristopi k klasifikaciji območij.

Analiza maloprodajnega trga širokopasovnih storitev je pokazala velika odstopanja v tržnih deležih operaterjev v **različnih geografskih področjih**, kar dokazuje, da se konkurenčne razmere na trgu zelo razlikujejo. Iz tega razloga Telekom Slovenije smatra, da bi uvedba **diferenciranih obveznosti** na različnih geografskih področjih, bistveno bolje odražala realno stanje na trgu, saj so razlike med urbanim in ruralnim področjem izrazito velike.

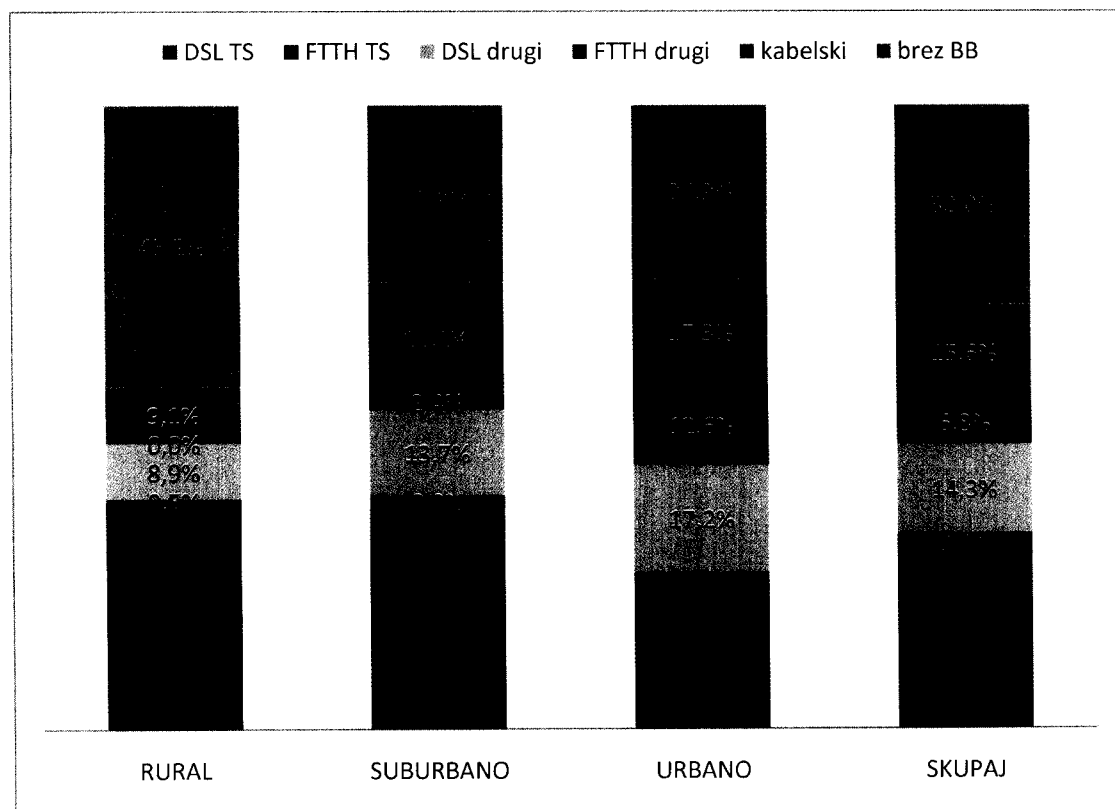
Telekom Slovenije opozarja na velike razlike med različnimi pristopi h geografski diferenciaciji trgov. Primerjava analiz zasnovanih na klasifikaciji po naseljih in občinah, je pokazala, da klasifikacija na osnovi naselij, bistveno bolje odraža realne razmere na trgu. Takšen pristop je izbral tudi Direktorat za informacijsko družbo v postopku izgradnje odprtih širokopasovnih omrežij (OŠO). Slovenija je po številu naselij izrazito ruralna država, saj od skupaj 6030 naselij, 4.523 uvrščamo v ruralna 1369 v suburbana in samo 138 v urbana področja.

Telekom Slovenije je izvedel podrobno analizo gibanja tržnih deležev na urbanem, suburbanem in ruralnem področje. Analiza je pokazala, da delitev na **urbana, suburbana in ruralna področja**, na **osnovi klasifikacije po naseljih**, kaže na izredno velike razlike v pokritosti z različnimi tehnologijami, širokopasovni penetraciji in tržnih deležih operaterjev. Urbana področja, ki pokrivajo 49% gospodinjstev imajo odlično pokritost z različnimi tehnologijami: bakreno kabelsko omrežje ima praktično 100% pokritost gospodinjstev (tudi 100% možnost razvezave bakrenih zank), kabelska omrežja so prisotna v 119 od skupaj 138 naselij, 90% vseh optičnih priključkov je lociranih v urbanem področju. V ruralnem delu, ki pokriva 23% gospodinjstev je infrastrukturna konkurenca bistveno slabša: samo na tretjini bakrenih zank je možna razvezava, delež optičnih priključkov je zanemarljiv (samo 1% vseh FTTH priključkov), kabelska omrežja so prisotna samo na 18% naselij (od skupaj 4.500). Telekom Slovenije pokriva s širokopasovnimi priključki v urbanem delu samo 25% gospodinjstev, v ruralnem pa je ta delež 68%.

Razlike v geografski pokritosti posameznih področij imajo za posledico velike razlike v deležih operaterjev po posameznih tehnologijah. Na spodnji sliki, ki je odraz stanja v januarju 2010, so prikazani deleži širokopasovnih priključkov po gospodinjstvih, ločeno za vsa tri področja. Delež Telekoma Slovenije v urbanem področju je reda 25% (od tega 19,5% xDSL, 5,6% FTTH). V ruralnem področju se delež Telekoma Slovenije poveča na 37%. Delež gospodinjstev brez širokopasovnega priključka se od 28% v urbanem področju poveča na 45% v ruralnem področju.

Na sliki 1 so prikazani deleži operaterjev na maloprodajnem trgu, ločeno za urbano, suburbano in ruralno področje

Slika 1: Delež širokopasovnih priključkov po operaterjih in tehnologijah na število gospodinjstev

Iz zgornje slike je razvidno, da je delež širokopasovnih priključkov v urbanem področju bistveno nižji v primerjavi z ruralnim področjem. Kakor smo uvodoma omenili, je delež Telekoma Slovenije na maloprodajnem trgu v urbanem področju približno enak deležu na trgu 5 ob upoštevanju ponudbe »self-supply« vseh operaterjev (kabelskih in tistih, ki delajo na osnovi razvezanih zank). Glavnina xDSL priključkov alternativnih operaterjev je v urbanem področju zasnovana na razvezanih zankah, delež produktov bitnega toka (BSA) je zanemarljiv.

Agencija bi morala podrobno proučiti razvoj širokopasovnega trga, še posebej po izdaji Odločbe o določitvi OPTM na trgu 12 z dne 11.10.2007 ter na osnovi premikov na trgu in oceni trendov v razvoju, določiti **sorazmerne obveznosti**, ki bi omogočale optimalen razvoj trga v smislu kompromisa med konkurenčnimi razmerami in motivacijo operaterjev po novih investicijah, kakor to določa Priporočilo o reguliranem dostopu do dostopovnih omrežij naslednje generacije (NGA). Kot že rečeno Analiza ne obravnava **učinkov naloženih obveznosti** na trgu, ki so lahko edina osnova za realno oceno stanja na trgu. Pri tem je še posebej pomemben vpliv obveznosti na trgu 4, kakor to poudarja tudi Evropska komisija v omenjenem Priporočilu.

Da se je stanje na trgu v preteklosti bistveno spremenilo in s tem tudi položaj družbe Telekom Slovenije, je razvidno iz podatkov, ki jih navajamo v nadaljevanju.

Trg širokopasovnega dostopa v Sloveniji se odlikuje z **visoko infrastrukturno konkurenco**. Delež xDSL priključkov se nenehno znižuje (od 3Q/2007 do 3Q/2010 se je znižal z 71% na 60%), delež optičnih priključkov pa se je v istem obdobju povečal z 6% na 15%. Delež kabljskih priključkov e je ostal približno na istem nivoju (reda 24%).

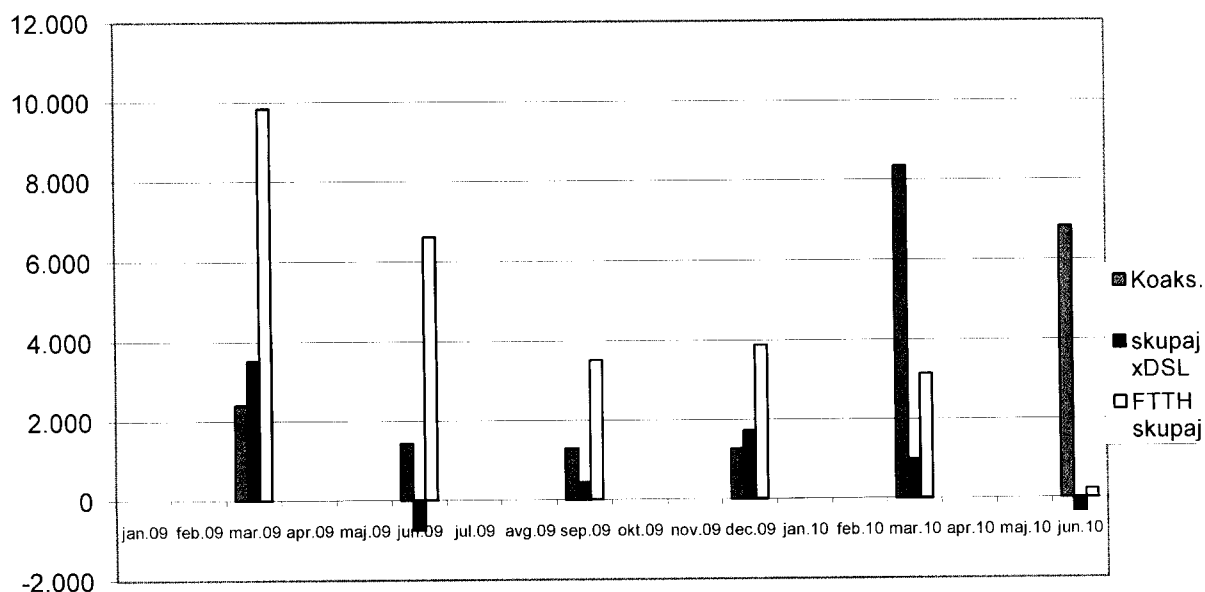
Delež Telekoma Slovenije na **maloprodajnem trgu širokopasovnega dostopa** se je v istem obdobju **znižal z 52% na 44%** (delež xDSL je 39%, delež FTTH pa 5%). Ostali operaterji imajo 21% tržni delež na xDSL, 24% je delež koaksialnih priključkov, 10% delež FTTH priključkov in 1% ostalega.

Če navedene podatke primerjamo s stanjem v EU opazamo, da so deleži posameznih tehnologij izredno stabilni. Delež xDSL v EU se je v zadnjih petih letih znižal za samo 2 odstotni točki in zdaj znaša 78%. Delež koaksialnih priključkov znaša 16%, optike samo 2%, ostalo 4%. **Tudi delež nacionalnega operaterja ostaja stabilen in znaša v povprečju 47%.**

Dinamiko in trende v razvoju trga še najbolj ocenjujemo preko gibanja prirasta širokopasovnih priključkov v določenem časovnem obdobju. Analiza prirastov širokopasovnih priključkov v obdobju januar 2009 – junij 2010 je pokazala, da se zelo povečuje vpliv kabljske tehnologije. V prvem polletju 2010 je realizirano skupaj 19.000 novih širokopasovnih priključkov, od tega je delež Telekoma Slovenije samo 7%, delež kabljskih operaterjev 79%, drugih operaterjev pa 14%. Za pričakovati je, da se bo trend rasti kabljskih priključkov nadaljeval.

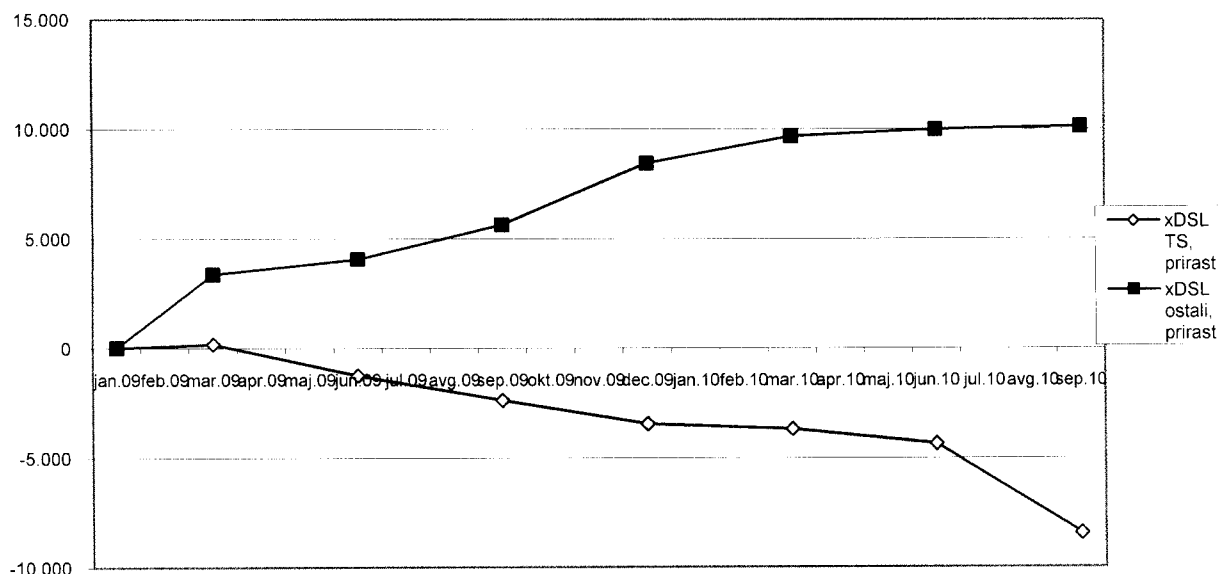
Dinamika širokopasovnega dostopa v preteklem obdobju je najbolj razvidna iz ocene gibanja **prirasta širokopasovnih priključkov** po tehnologijah in operaterjih. Na spodnjih slikah so prikazana gibanja kvartalnih in skupnih prirastov v obdobju januar 2009 – junij 2010.

Slika 2: Kvartalni prirast širokopasovnih priključkov po tehnologijah v obdobju januar 2009 – junij 2010

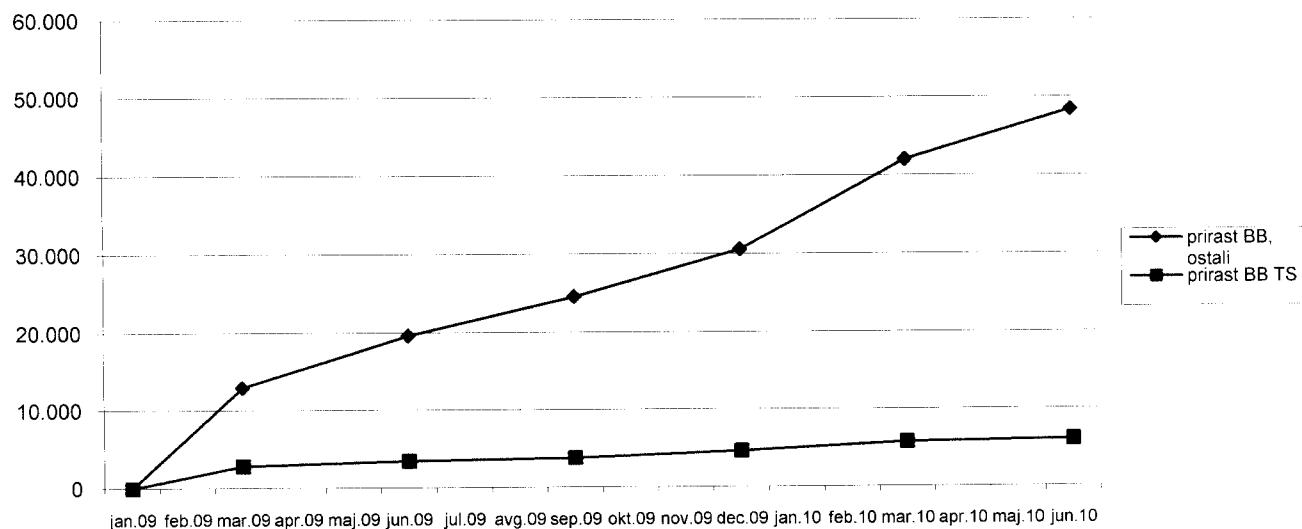
Skupni prirast xDSL se znižuje in je v drugem kvartalu 2010 že negativen. Tudi kvartalni prirast FTTH se v obdobju januar 2009 – junij 2010 nenehno znižuje. **Največjo rast beležijo kabelski operaterji** (samo v prvem polletju 2010 se je število priključkov povečalo za 15.000), medtem ko je skupni prirast xDSL v istem obdobju reda 600 priključkov, optike pa reda 3.500 priključkov.

Slika 3: Skupni prirast xDSL priključkov na maloprodajnem trgu v obdobju januar 2009 – september 2010

Skupni prirast xDSL po operaterjih kaže, da se prirast Telekoma Slovenije nenehno znižuje, drugih operaterjev pa povečuje (v obdobju januar 2009 – september 2010 se število xDSL priključkov Telekoma Slovenije znižalo za 8.500, ostalih operaterjev pa povečalo za 10.000 novih priključkov).

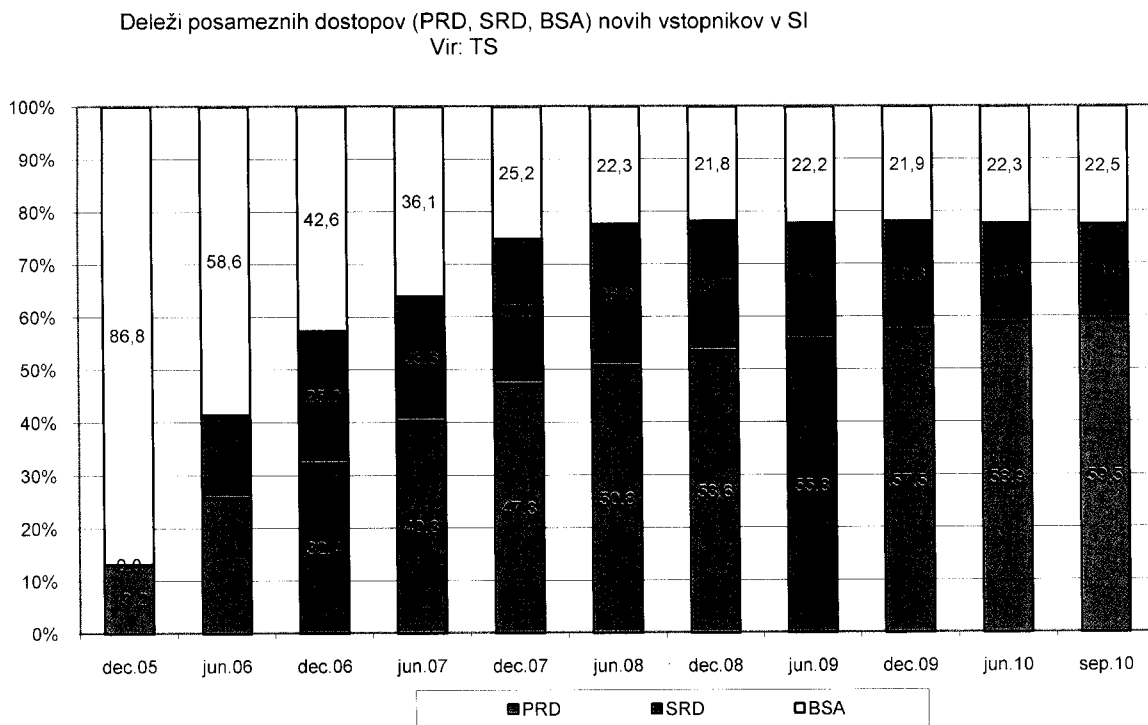
Slika 4: Skupni prirast vseh širokopasovnih priključkov v obdobju januar 2009 – junij 2010

Skupni prirast vseh širokopasovnih priključkov v obdobju januar 2009 – junij 2010 je reda 55.000 od tega je **delež Telekoma Slovenije ob koncu navedenega obdobja samo 11%**.

Napredovanje operaterjev na investicijski lestvi je razvidno iz grafa na sliki 5. Delež priključkov na osnovi bitnega toka (BSA) se od januarja 2009 počasi povečuje, kar je v nasprotju z načelom napredovanja operaterjev na investicijski lestvi, ki jo kot eno od osnovnih ciljev navaja tudi Priporočilo o reguliranem dostopu do dostopovnih omrežij naslednje generacije (NGA). Telekom Slovenije meni, da bo nalaganje novih obveznosti na trgu 5, proces nazadovanja operaterjev lahko samo še pospešil.

Slika 5: Deleži posameznih dostopov novih vstopnikov v Sloveniji

Cenovne obveznosti in modeli za izračun cen temeljijo na modelu »maloprodajna cena minus x«. Telekom Slovenije predlaga, da Agencija spremeni model cenovnega nadzora tako, da namesto modela »maloprodajna cena minus« v primeru dostopa do optike naloži prepoved »škarij cen«.

Cenovna kontrola je zasnovana na modelu »maloprodajna cena minus«, kjer je razlika v vrednosti minusa v primerih povezav na **regionalnem in nacionalnem nivoju** zelo majhna in ne odraža realnih stroškov hrbteničnega omrežja.

V zvezi s splošnimi pripombami želimo še poudariti, da bi analiza morala bistveno bolj upoštevati **realne možnosti omrežja, informacijskih sistemov, vzdrževanja, procesov za nudenje in izvajanje storitev, prakso pri implementaciji**, skratka vse postopke pomembne pri nudenju veleprodajnih storitev. Agencija bi morala bolj poglobljeno analizirati stanje in zmogljivosti celotnega sistema, za kar bi bilo potrebno veliko posvetovanja in podroben vpogled v tehnične rešitve in spremljajoče procese.

Telekom Slovenije ponovno poudarja, da Agencija ni proučila skupnega vpliva niti že sedaj naloženih obveznosti niti novih obveznosti na trg in izraža zaskrbljenost, da bo ta učinek negativen za prihodnji razvoj trga, saj bo pripeljal do zastoja v investicijah, povečanja stroškov in zniževanja prihodkov.

Uporabljeni izrazi

Telekom Slovenije ugotavlja, da pri uporabljenih izrazih manjkajo razlage za dostopovne omrežne elemente, kot so MSAN, DSLAM, BRAS, IP/MPLS, VoD in drugo.

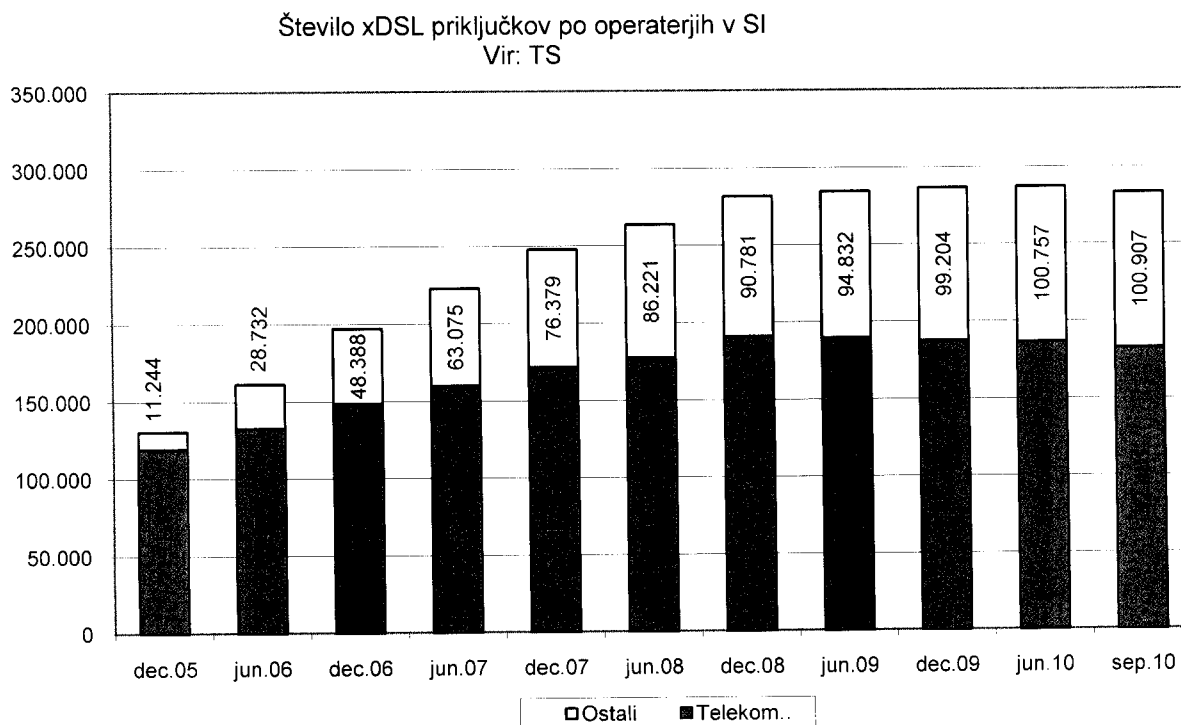
5. Opredelitevupoštevnega trga

Agencija je veliko pozornost posvetila analizi zamenljivosti na maloprodajnem in veleprodajnem trgu, na način, ki ne vključuje podatkov pomembnih za oceno stanja na trgu. V nadaljevanju podajamo nekaj pripomb.

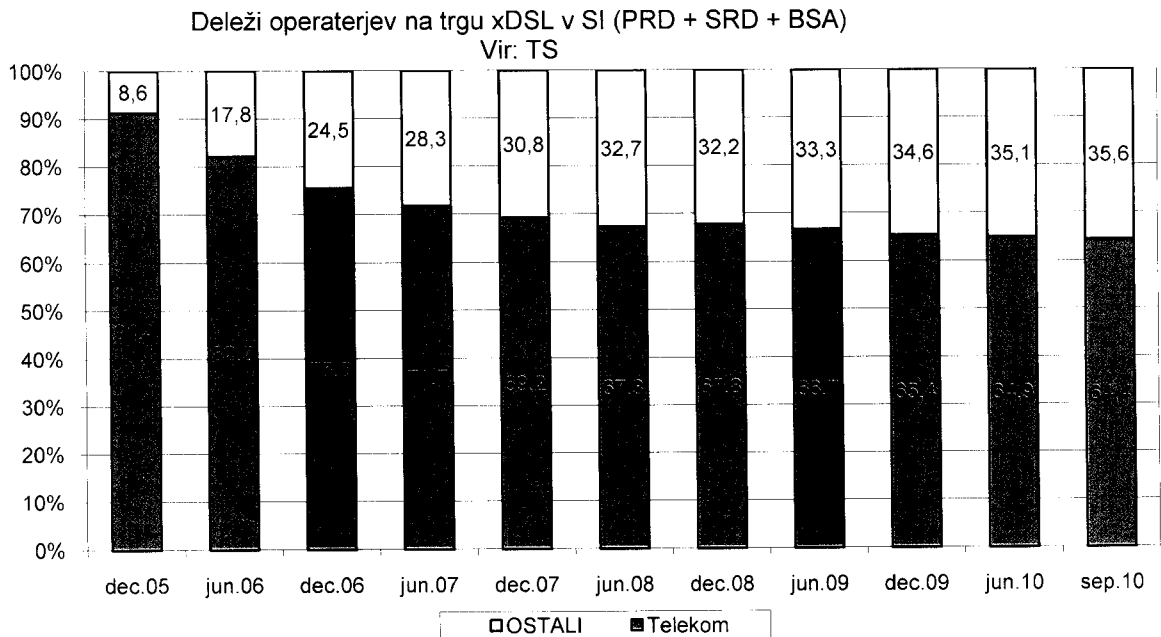
V primeru analize **zamenljivosti na maloprodajnem trgu**, Agencija **ne podaja jasne slike**, ki bi prikazovala konkurenčne pogoje ter izboljšave, ki so rezultat regulacije na veleprodajnem trgu v obdobju po izdaji OPTM Odločbe z dne 11.10.2007. Prikaz stanja na maloprodajnem trgu z upoštevanjem premikov in sprememb, bi bistveno jasneje odražal izboljšanje konkurenčnih pogojev, kot je to razvidno iz diagramov v točki 5.1.1, (Zamenljivost na maloprodajnem trgu).

Poleg prikaza deležev in gibanja posameznih tehnologij, bi bilo potrebno prikazati tudi gibanja deležev operaterjev, še posebej na reguliranih xDSL trgih. Na spodnjih slikah podajamo diagrame, ki prikazuje gibanje števila xDSL priključkov in tržne deleže operaterjev na maloprodajnem xDSL trgu.

Slika 6: Število xDSL priključkov po operaterjih v Sloveniji

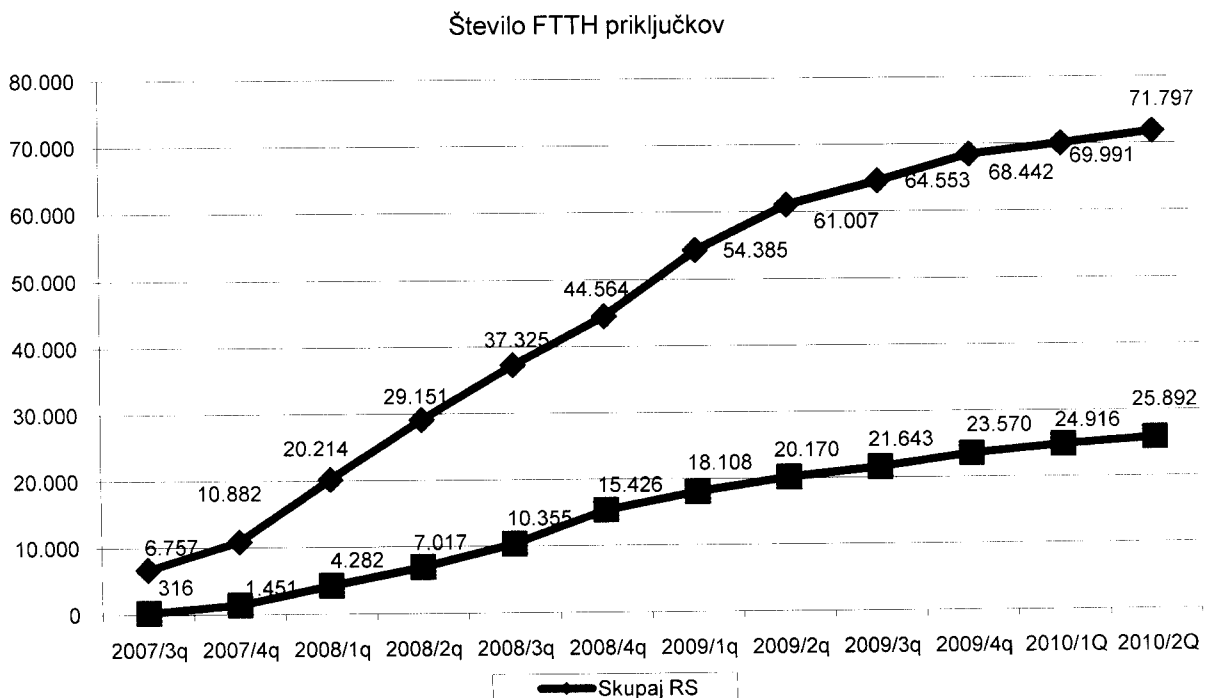

Slika 7: Deleži operaterjev na trgu xDSL v Sloveniji

Iz grafov je razvidno, da je v zadnjem kvartalu 2010 prirast xDSL priključkov negativen zaradi zmanjšanja števila priključkov Telekoma Slovenije, ter da se delež Telekoma Slovenije nenehno znižuje. Od izdaje OPTM Odločbe v oktobru 2007 se je delež Telekoma Slovenije na trgu xDSL znižal za več kot 7 odstotnih točk.

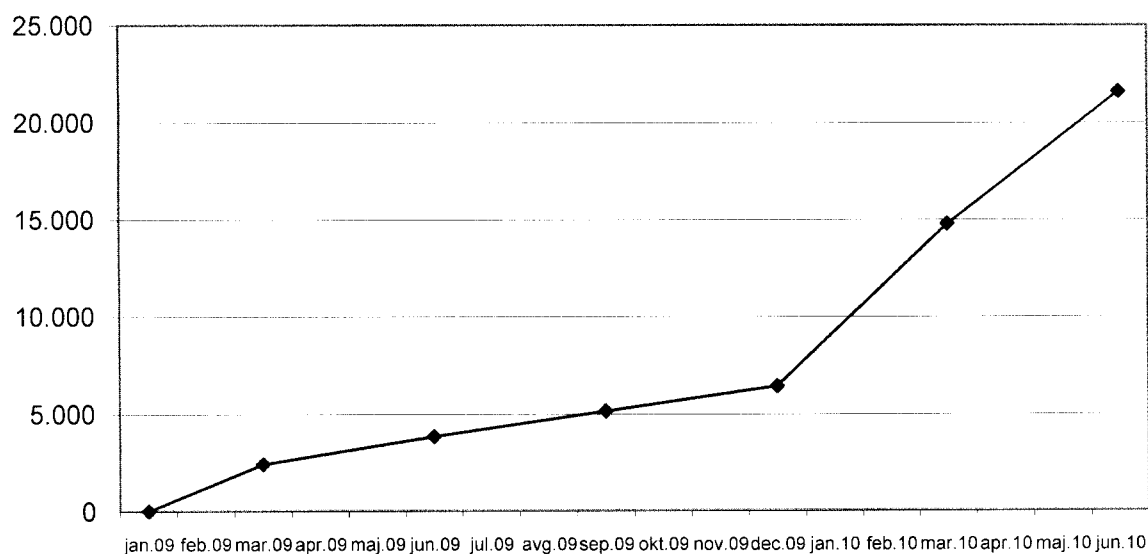
Slika 8: Gibanje števila optičnih priključkov

Iz zgornjega grafa je razvidno, da se je v letu 2010 rast optičnih priključkov upočasnila, delež Telekom Slovenije pa je ostal približno enak.

Največjo rast so v letu 2010 dosegli kabelski operaterji, kar je razvidno iz spodnjega grafa, ki prikazuje skupni prirast kabelskih priključkov od začetka 2009 do sredine 2010.

Slika 9: Skupni prirast kabelskih širokopasovnih priključkov od januarja 2009 do julija 2010

Spremembe tržnih deležev po tehnologijah in operaterjih so razvidne iz spodnjih razpredelnic:

Tehnologija	3Q/2007	3Q/2010
xDSL	70,7%	59,0%
Kabli	23,5%	24,2%
Optika	5,5%	15,7%

Tržni deleži	3Q/2007	3Q/2010
Telekom Slovenije	51,5%	44,1%
Ostali	48,5%	55,9%

Primerjava podatkov iz 3Q/ 2007 s podatki iz 3Q/2010 kaže, da je tržni delež kabelskih operaterjev stabilen, da se je tržni delež DSL znižal za 11,7 odstotnih točk, (z 70,7% na dan 30.9.2007 na 59% na dan 30.9.2010) pri tem pa izboljšalo razmerje med deležem alternativnih operaterjev in Telekomom Slovenije, kar je posledica regulacije na trgih 11 in 12. Tržni delež optičnih priključkov se je v istem obdobju povečal za 10,2 odstotne točke, razmerje deležev med družbo T-2 in Telekomom Slovenije pa je približno enako.

Tržni delež Telekom Slovenije se je v istem obdobju znižal za 7,4 odstotne točke z 51,5 na dan 30.9.2007 na 44,1% na dan 30.6.2010).

Telekom Slovenije ponovno poudarja, da je cilj regulacije na veleprodajnem trgu izboljšanje konkurenčnih pogojev na maloprodajnem trgu ter da mora regulator analizirati spremembe in premike na maloprodajnem trgu, da bi lahko na tej osnovi določil sorazmerne obveznosti OPTM operaterja. Spremembe in trendi gibanja tržnih deležev operaterjev bistveno jasneje odražajo izboljšanje konkurenčnih razmer kot je to razvidno iz prikaza gibanja posameznih tehnologij. V obdobju od izdaje OPTM odločbe v oktobru 2007 do 3Q/2010 se je delež regulirane xDSL tehnologije znižal za 11,7 odstotne točke (od 70,7%- 3Q/ 2007 na 59%-3Q/2010), delež FTTH priključkov povečal za 10,2 odstotne točke, delež kablinskih priključkov pa se je v istem obdobju povečal od 23,5.% na 24,2%. Trend sprememb je še posebej izrazit v letu 2010. Navedeni podatki odražajo stagnacijo xDSL tehnologije, ki predstavlja najbolj razprostranjeno infrastrukturo na ozemlju Slovenije. Če pri tem upoštevamo podatke, da se je delež Telekoma Slovenije v istem obdobju na celotnem trgu širokopasovnega dostopa znižal za 7,4 odstotne točke (od 51,5% na 44,1%), na trgu xDSL pa za 7,4 odstotne točke, ugotavljamo, da so se konkurenčne razmere na reguliranem xDSL trgu zelo izboljšale, kar skupaj, z izboljšanjem infrastrukturne konkurence zaradi gradnje optičnih dostopovnih omrežij, pomeni velik napredek v konkurenčnih pogojih na trgu širokopasovnega dostopa. Navedena dejstva, ki kažejo na velike premike morajo biti nujno upoštevana pri regulaciji veleprodajnih trgov. Vsi navedeni podatki so razvidni iz kvartalnih poročil Agencije za obdobje 2007-2010.

5. Opredelitev upoštevnega trga

V delu, ki obravnava **zamenljivost na veleprodajnem trgu**, je Agencija analizirala zamenljivost med bakreno zanko in dostopom prek kablanskega omrežja. Telekom Slovenije smatra, da se **kabelska omrežja**, po uvedbi novih standardov posodablajo na način, ki omogoča ponujanje širokopasovnih storitev, ki so po hitrosti primerljive z DSL tehnologijo. Tako je danski kabelski operater Ziggo, vse svoje priključke nadgradil po standardu Eurodocsis 3.0, kar mu je omogočilo dvig hitrosti s 15/1.5 Mb/s na 25/4 Mb/s, kar je že primerljivo s tehnologijo VDSL2. V večini evropskih držav je strategija izgradnje NGA zasnovana tudi na tehnologiji FTTC/N in koaksialnem dostopovnem omrežju. Tržni deleži kablinskih operaterjev v Sloveniji so zelo stabilni in daleč presegajo povprečni delež v EU (v Sloveniji znaša 24 %, v EU pa samo 16 %). Koaksialno dostopovno omrežje je v definicijo trga 5 že vključila večina evropskih držav: Avstrija, Danska, Estonija, Finska, Nemčija, Irska, Latvija, Malta, Nizozemska, Norveška, Poljska, Portugalska in Velika Britanija. Veliko naštetih držav ima tržni delež koaksialnih priključkov nižji od deleža v Sloveniji. Regulatorji v naštetih državah omenjajo izrazit cenovni pritisk s strani maloprodajnega trga kablinskih produktov na veleprodajni DSL trg. Opozarjamo tudi na dejstvo, da so nekateri regulatorji v EU (Portugalska, Velika Britanija) izvedli analizo trga 5 z upoštevanjem geografskih razlik in so področja, na katerih je tržni delež nacionalnega operaterja reda 30%, že izključena iz regulacije. Kakor smo uvodoma omenili, je delež Telekoma Slovenije na trgu 5, ob upoštevanju ponudbe self-supply in vključitvi kablinskih operaterjev na trg reda 25%. Telekom Slovenije poudarja, da analiza zasnovana na prikazu prisotnosti operaterjev z bakreno in optično zanko, ter prikaz tržnih deležev operaterjev po občinah z mestnim in občinah brez mestnega naselja, povsem spremeni stanje na trgu, kar je posledica izključitve kablinskih operaterjev po eni strani in neupoštevanja števila gospodinjstev po posameznih občinah ali naseljih po drugi strani. Geografska analiza, ki jo je izvedel Telekom Slovenije, je zasnovana na upoštevanju naselij in delitvi na urbana, suburbana in ruralna območja in je pokazala povsem drugačne razmere: delež Telekoma Slovenije, izračunan na osnovi pokritosti gospodinjstev v urbanem področju, znaša samo 25%.

Telekom Slovenije želi tudi opozoriti, da je preteklo obdobje zaznamovala velika koncentracija lastništva na strani največjega kablanskega operaterja Telemach. Koncentracije je dovoljeval Urad RS za varstvo konkurence s svojimi odločbami, pri čemer je kot pogoj za dovoljenost koncentracije določal tudi obvezno javno objavljeno grosistično ponudbo drugim operaterjem, ki so svojim končnim uporabnikom nudili storitve dostopa do interneta. Lastniško združevanje največjega kablanskega operaterja je nedvomno imelo, tudi v posledici naloženih obveznosti s strani UVK, za posledico

povezovanje kabelskih omrežij, poenotenje poslovnih modelov, ponudbe, cenikov tudi na grosistični medoperaterski ravni.

Agencija v posledici zmotne ugotovitve dejanskega stanja lastniške koncentracije in naloženih obveznosti s strani UVK ni upošteval pri svoji presoji.

V primeru **optičnih omrežij Telekoma Slovenije** Agencija poudarja, strategijo postopne zamenjave bakrenih zank z optičnimi, kar ne drži, saj bo imel Telekom Slovenije vsaj petletno obveznost ponujanja bakrene infrastrukture (tako izhaja iz Analize). Ugotovitev Agencije, da Telekom Slovenije svoje bakreno omrežje zamenjuje z optičnim, nikakor ne drži. Navedeni argumenti so, kot izhaja iz Analize, osnova in so ključni za neutemeljeno vključitev optike na trg 5. Tudi omejitve v pokritosti z optičnim dostopnim omrežjem, ki so jih nekateri regulatorji obravnavali kot ključni razlog za izključitev optičnega dostopa, v primeru trga v Sloveniji niso bile upoštevane, čeprav so kot ključni razlog vplivale na izključitev kabelskega omrežja iz definicije trga. Telekom Slovenije je prav tako kritičen do načina analize prisotnosti operaterjev po občinah, kjer Agencija poudarja prisotnost po občinah, s **poudarkom na številu občin in ne procentu** prebivalstva, ki ga občine pokrivajo. Na ta način je analiza nepregledna in tudi zavajajoča, saj je pokritost prebivalstva ključen za oceno razširjenosti določene infrastrukture.

Iz pravkar naštetih razlogov se Telekom Slovenije ne strinja z definicijo upoštevne trga, saj iz razmer na trgu izhaja, da je bakreno omrežje povsem zamenljivo s kabelskim omrežjem, saj je geografsko še bolj razširjeno v primerjavi z optičnim omrežjem.

V zvezi z **geografsko segmentacijo** Telekom Slovenije ponovno poudarja, da bi morala Agencija izvesti analizo tržnih deležev z upoštevanjem pokritosti prebivalstva, tako kot to prikazuje graf na sliki 1, ob upoštevanju klasifikacije po naseljih, kot je to storil tudi Direktorat za informacijsko družbo v primeru gradnje odprtih širokopasovnih omrežij. Agencija tudi navaja, da bi dokazi o diferenciaciji maloprodajnih in veleprodajnih cen lahko kazali na različne regionalne ali lokalne konkurenčne pritiske. Telekom Slovenije smatra, da analiza, ki jo je opravila Agencija, nobenega od navedenih dejstev ne analizira na način, da bi ta prikazal jasno razliko med geografskimi področji in realnem stanju gibanja penetracije in tržnih deležev operaterjev. Podatki o penetraciji širokopasovnega dostopa po občinah, za različne dostopovne infrastrukture niso dovolj za oceno realnih razlik na trgu. Že samo dejstvo, da se tržni delež koaksialnih priključkov povečuje, kljub hitro napredujočem optičnem dostopu, ter da se delež xDSL priključkov na skupnem širokopasovnem trgu zelo hitro znižuje, kaže na močne konkurenčne pritiske novih tehnologij, podatki o deležih posameznih tehnologij na različnih geografskih področjih pa sploh niso raziskani na način, da bi odražali prave konkurenčne razmere.

Telekom Slovenije je v sodelovanju z družbo Analysys Mason izvedel podrobno analizo trga 5 v devetih državah EU, kjer je regulacija trgov že dosegla visok nivo. V navedeno skupino smo uvrstili Avstrijo, Dansko, Finsko, Francijo, Italijo, Nizozemsko, Portugalsko, Španijo in Veliko Britanijo. Med vsemi naštetimi državami se je samo nizozemski regulator odločil za naložitev vseh obveznosti (kabelski in optični dostop, multicast storitve, stroškovne cene) v primeru, ko gre za **storitve višje kakovosti**. V navedeno skupino uvršča produkte s koncentracijo 1:1 do 1:20. Storitve nižje kakovosti so iz regulacije izključene. Med državami, ki so na trg vključile optični dostop (Švedska, Finska, Danska, Nemčija, Italija, Estonija in Nizozemska) opazamo, da so se pri nalaganju obveznosti regulatorji odločili za lažjo obliko regulacije v primerjavi z regulacijo xDSL. Finski regulator ni naložil obveznost cenovne kontrole, danski ne nalaga nobenih obveznosti, v Estoniji za optiko ne velja obveznost dostopa na DSLAM-u. Za geografsko **diferencirane obveznosti** sta se odločila portugalski in britanski regulator, medtem ko španskemu regulatorju podobnega koncepta ni uspelo izpeljati. Komisija je v primeru Španije zahtevala podroben razpored tržnih deležev po različnih geografskih področjih. Španski regulator je regulacijo BSA storitev omejil na produkte s hitrostjo do 30 Mb/s. Britanski regulator se je odločil za določitev podtrgov in naložitev diferenciranih obveznosti. Zanimivo je, da tržni delež BT na konkurenčnih trgih dosega 29%, na drugih pa 69% in 98%. Iz vseh navedenih

primerov izhaja, da so regulatorji zelo previdni pri nalaganju obveznosti, da v največji možni meri upoštevajo nacionalne okoliščine in prihodnji razvoj trga, ter vpliv trga 4.

Telekom Slovenije smatra, da bi na trg 5 morala Agencija vključiti tudi kabelska omrežja, ali pa iz trga izključiti optična, saj gre za podobno geografsko pokritost. Agencija ni izvedla analize geografske pokritosti trga na način, ki bi razkril visoko infrastrukturno konkurenco v mestnih občinah, ter velike geografske razlike v primerjavi z ruralnim območjem. Poudarjamo tudi, da je število optičnih FTTH priključkov bistveno nižje od števila kabelskih priključkov, kar kaže na boljšo pokritost kabelskih omrežij v primerjavi z optičnimi. Tudi povečanje hitrosti na kabelskih priključkih in velik porast priključkov v zadnjem letu (79% delež v skupnem številu novih priključkov v prvem polletju 2010) dokazuje, da je ta tehnologija primerljiva z xDSL tehnologijo. Na segmentu optičnega dostopa pa ima Telekom Slovenije samo eno tretjino naročnikov, kar postavlja pod vprašaj asimetrično regulacijo trga. Nekatere države, ki imajo visoko penetracijo optičnih priključkov (Latvija, Slovaška...) pa se niso odločile za vključitev optike na trg, kljub visokem deležu te tehnologije (Preglednica družbe Cullen, september 2010). Telekom Slovenije kratkoročno ne načrtuje opustitve bakrene infrastrukture. Iz navedenih argumentov je razvidno, da Agencija ni upoštevala vseh aspektov regulacije optičnega dostopa, predvsem dejstva, da je na trgu 4 predvidena obveznost razvezave optične zanke. V primeru vključitve optike na trg, pa bi se Agencija morala odločiti za naložitev lažje oblike regulacije.

6. Analiza upoštevnega trga o obstoju konkurence

Telekom Slovenije v Analizi pogreša podrobnejšo analizo stanja na maloprodajnem trgu, kar edinole omogoča vpogled v konkurenčne razmere na trgu in je osnova za oceno regulatornih ukrepov na veleprodajnem trgu. Na sliki 1 je prikazano gibanje maloprodajnih širokopasovnih storitev po operaterjih in tehnologijah, iz katere je razviden način dostopanja operaterjev in konkurenčne razmere na nacionalnem trgu. Realen vpogled v stanje na trgu 5 bi izhajal iz analize, ki upošteva ponudbo »self-supply« v kateri bi se delež Telekoma Slovenije, ki je sestavljen iz maloprodajnega (self-supply) in veleprodajnega dela (BSA) primerjal s skupnim maloprodajnim deležem vseh drugih operaterjev (kabelski, LLU in optični).

Telekom Slovenije ponovno opozarja na velike razlike med tržnimi deleži operaterjev na maloprodajnih trgih v različnih geografskih področjih, ki v analizi niso upoštevani. Opozarjamo tudi, da se mora pri določanju tržnih deležev operaterjev na veleprodajnem trgu 5 nujno upoštevati ponudba samemu sebi (»self-supply«). Vsi operaterji, ki ponujajo maloprodajne storitve na lastni infrastrukturi so tudi ponudniki bitnega toka samemu sebi.

Navedena analiza bi, ob upoštevanju geografske segmentacije, lahko omogočila bistveno realnejši vpogled na stanje na trgu.

7. Zaključki analize o obstoju konkurence na upoštevem trgu

Telekom Slovenije smatra, da se konkurenčne razmere na trgu 5 lahko ocenjujejo samo **ob upoštevanju ponudbe self-supply**. Na urbanih področjih pokritih s kabelskimi omrežji pa je ta delež bistveno nižji od deleža v ruralnem področju, česar pa Agencija ni ustrezno analizirala. Telekom Slovenije poudarja, da je ocena napredka na trgu možna samo preko ocene stanja na maloprodajnem trgu, saj je cilj regulacije na veleprodajnem trgu ravno sprememba in izboljšanje konkurenčnih razmer na maloprodajnem trgu. Vpliv kabelskih omrežij na trg širokopasovnega dostopa se vse bolj povečuje in je jasno razviden iz grafov, ki prikazujejo skupni porast vseh širokopasovnih priključkov (slika 4) in porast kabelskih priključkov (slika 9).

8. Predlagane obveznosti operaterja s pomembno tržno močjo

Telekom Slovenije ugotavlja, da Agencija na več mestih kot opravičilo za naložitev obveznosti navaja prejem številnih pritožb operaterjev, ne navaja pa število dejansko ugotovljenih kršitev z odločbo. Iz dejanskega stanja nikakor ne izhaja nujnost naložitve številnih obveznosti kot so predlagane v posameznih poglavjih v Analizi. Sorazmernost predlaganih obveznosti tako sploh ni ugotovljena. Prav tako se Agencija sklicuje na naložene obveznosti s strani evropskih regulatornih organov (na katere tudi Evropska komisija ni imela pripombe) in v tem išče opravičilo za enako naložitev obveznosti Telekomu Slovenije, pri tem se pa ne ukvarja z dejanskim stanjem na trgu, tehničnimi lastnostmi omrežja ter zmožnostmi v Telekomu Slovenije, kar še posebej velja pri naložitvi izvedbenih rokov. Obveznosti so tudi iz tega razloga popolnoma nesorazmerne. Telekom Slovenije iz tega razloga Agencijo poziva, da ponovno prouči predlagane obveznosti v okviru posameznih poglavij, tako z vidika izvedljivosti ter sorazmernosti obveznosti (upoštevajoč breme za Telekom Slovenije ter cilj, ki se želi s tem doseči).

Agencija bi morala več pozornosti posvetiti skupnem učinku vseh naloženih obveznosti v povezavi s trenutno veljavnimi, ki so že privedle do sprememb konkurenčnih pogojev na trgu. Tudi Priporočilo o reguliranem dostopu do dostopovnih omrežij naslednje generacije (NGA) dokazuje, kako pomembna je skupna ocena učinkov vseh naloženih obveznosti. Telekom Slovenije ne nasprotuje primerjavi z regulativnimi ukrepi v drugih državah EU, opozarja pa, da ravno iz prakse drugih držav izhaja, da je po številu ukrepov Slovenija na samem vrhu evropske lestvice. Če upoštevamo dejstvo, da ima Slovenija dobro razvito infrastrukturno konkurenco, ter da je delež Telekoma Slovenije za 2,5% pod evropskim povprečjem (Poročilo COCOM Working document Broadband Access in the EU: situation at July 1, 2010)², se lahko upravičeno sprašujemo ali so predvidene obveznosti sorazmerne stanju na trgu.

8.1. Obveznost dopustitve operatorskega dostopa do določenih omrežnih zmogljivosti in njihove uporabe

Agencija ugotavlja, da bo družba Telekom Slovenije d.d. v okviru obveznosti dopustitve operatorskega dostopa morala ugoditi vsem razumnim zahtevam za operatorski dostop do omrežnih elementov in zmogljivosti, ki so potrebne za dostop z bitnim tokom. V okviru obveznosti dopustitve medoperatorskega dostopa:

- *bo morala zagotoviti dostop do svojega omrežja na nivoju širokopasovnega dostopovnega vozlišča, na nivoju dostopa do BRAS (oziroma druge podobne naprave) s prenosom po agregacijskem omrežju in na nivoju BRAS (oziroma druge podobne naprave) z vključenim prenosom po IP/MPLS (oziroma podobnem) hrbteničnem omrežju, ter v zvezi s tem omogočiti dostop do tehničnih vmesnikov, protokolov in drugih tehnologij, ki so potrebni za tovrstno obliko dostopa;*

Telekom Slovenije ugotavlja, da operaterji v preteklih letih niso povpraševali po dostopu do dostopovnega vozlišča DSLAM (MSAN). Poleg tega je izpolnitev navedene obveznosti povezana z dodatnimi stroški, kar podrobno pojasnjujemo v nadaljevanju. Predlagana obveznost je iz tega razloga povsem nesorazmeren ukrep.

Telekom Slovenije v svojem omrežju za dostopovna vozlišča uporablja naprave, ki vse funkcionalnosti izvajajo na drugem nivoju (transportni nivo). Telekom Slovenije povezav med operaterji na transportnem nivoju ne more ponuditi kot del trga 5, ker tehnološko nima

² http://circa.europa.eu/Public/irc/info/cocom1/library?l=/public_documents_2008&vm=detailed&sb=Title

vklučenih mehanizmov, ki mu omogočajo transparentnost in enakost obravnavanja med različnimi ponudniki storitev na tem nivoju. V kontekstu obravnavanja so mehanizmi sledeči:

- mehanizmi varovanja širokopasovnega vozlišča pred zlonamernimi dejanji operaterjev,
- mehanizmi varovanja širokopasovnega vozlišča pred ne-zlonamernimi dejanji operaterjev,
- omejevanje prometa in definiranja prometne politike,
- zagotavljanju tehnološke kvalitete storitev,
- funkcija IPTV storitve z uporabo Multicast tehnologije je mogoča le za prvega operaterja z dostopom do širokopasovnega vozlišča, vsem naslednjim operaterjem Telekom Slovenije te storitve ne more omogočiti,
- širokopasovna vozlišča uporabljajo nekatere mehanizme L2.5 kot so na primer IGMP protokol, relay funkcije za DHCP ipd, za katere v tem trenutku Telekom Slovenije ne more verodostojno zagotavljati, da bodo delovale v kontekstu vključevanja operaterjev na nivoju širokopasovnega dostopnega vozlišča,
- zaščita pred poplavami in detekcijami lokalnih zank,
- mehanizmi daljinskega nadzora terminalne opreme,
- mehanizmi za avtentikacijo in avtorizacijo uporabnikov.

Dostop do omrežja Telekoma Slovenije brez zgoraj omenjenih mehanizmov Telekomu Slovenije ne omogoča enakovredno obravnavanje alternativnih operaterjev in s tem Telekom Slovenije ne more prevzeti nikakršne obveznosti za nedelovanje storitev oz. za poslabšanje pogojev, pod katerimi operaterji ponujajo storitve svojim končnim uporabnikom.

Poudarjamo, da tehnična rešitev za ponujanje storitev hitrega dostopa do interneta, kot se uporablja v sedanjem modelu ne bo delovala. Telekom Slovenije lahko ponudi le tri različne hitrosti vključevanja na širokopasovno dostopno vozlišče, torej 10M, 100M in 1Gbit/s. Storitve, ki delujejo na čistem transportnem nivoju bodo delovale na enak način in z enako kvaliteto storitve kot delujejo sedaj, za vse ostalo pa veljajo omejitve, ki so opisane zgoraj.

Telekom Slovenije lahko dostop na DSLAM nivoju zagotovi z namestitvijo dodatnih usmerjevalnikov na lokaciji DSLAM-a. Stroške oblikovanja tehnične rešitve, stroške dodatno nameščene opreme in stroške opreme na MSAN-u, ki jo zahteva dodatna povezava za posameznega operaterja bo Telekom Slovenije zaračunal operaterju. Glede na to, da podvajanje omrežnih elementov ne bo stroškovno učinkovito in po vsej verjetnosti tudi ne cenovno sprejemljivo za operaterje Telekom Slovenije te rešitve ne more izdelati in ponuditi v naprej. Priprava te rešitve je specifična in predstavlja dodatne stroške, zato bo Telekom Slovenije predlaga izključitev navedene obveznosti. Morebitne posamezne povezave bi Telekom Slovenije izvajal na posamezno zahtevo operaterjev po medsebojno usklajeni tehnični rešitvi in vse stroške priprave tehnične rešitve in opreme zaračunal operaterju.

Telekom Slovenije bo lahko omogočil tudi FTTH storitve, ampak le z vključitvijo operaterja na nivoju BRAS. Vzrok za to je v fizičnih zmogljivostih obstoječe FTTH opreme v dostopnem delu omrežja. Telekom Slovenije uporablja v svojem FTTH dostopnem omrežju naprave, ki delujejo z omejitvami in ne omogočajo oblikovanja internet prometa na nivoju dostopnega vozlišča, temveč se ta funkcija izvaja le na nivoju BRAS. Na FTTH dostopnem delu so naročniki Telekoma Slovenije povezani s povezavo 100M/100M, sama omejitev in oblikovanje prometa se izvaja na vozliščih BRAS. Telekom Slovenije bo navedeno omejitev odpravil takoj, ko bodo naprave v dostopnem delu FTTH omrežja ustrezno nadgrajene in šele takrat omogočil enake možnosti vključitve, kot veljajo za storitvi xDSL in EMX.

V prilogi je Telekom Slovenije priložil dokument »Arhitektura omrežja Telekoma Slovenije«, v katerem je podrobno predstavljena spremenjena arhitektura celotnega širokopasovnega

omrežja. Dostop alternativnih operaterjev je predviden na nacionalnem nivoju, regionalnem nivoju ali na novih LAR lokacijah. Dostop na regionalnem nivoju je predviden v dveh vozliščih, na katerih je nameščena oprema za zaključevanje PPPoE povezav, kar bo potrebno upoštevati pri določitvi cene za regijski dostop. Dostop na LAR nivoju bo možen na 65 lokacijah, ki agregirajo IP-DSLAM (MSAN) opremo. Na vsaki posamezni LAR lokaciji bo alternativni operater lahko dostopal do vseh IP-DSLAM (MSAN) naprav vezanih na to lokacijo. Točke dostopa bodo zagotavljale celotno PE funkcionalnost vključno z ustrezno kakovostjo in varnostjo dostopa. Dostop na nivoju DSLAM-a navedene funkcionalnosti ne omogoča in ga Telekom Slovenije ne podpira. Agencijo opozarjamo, da mora v okviru Analize ter sprejemanja ukrepov nujno upoštevati spremenjeno in posodobljeno arhitekturo omrežja ter varen in zanesljiv dostop do vseh predvidenih nivojev.

Telekom Slovenije opozarja, da so določena širokopasovna vozlišča DSLAM/MSAN/EMX med seboj povezana v kaskado in si pridržuje pravico do sprememb konfiguracij omrežja in preključitve podrejenih širokopasovnih vozlišč na druge točke omrežja brez najav.

- *ne bo smela zavrniti že odobrenega operaterskega dostopa, pri čemer bo morala v primeru posodabljanja omrežja operaterju za vsakega posameznega uporabnika omogočiti nemoten prehod na ekvivalentno ali boljše tehnološko rešitev;*

Telekom Slovenije v primeru poizvedb za vključitev posameznega širokopasovnega dostopa iz razloga zagotavljanja čim večje izbire s strani končnega uporabnika in možnost takojšnjega naročila s strani izbranega operaterja, ne izvaja rezervacije kapacitet po posameznih operaterjih. Ob tem v skrajnih primerih obstaja možnost, da bi vključitev naročila dva operaterja, pri čemer vključitve drugemu operaterju na isti lokaciji ne bi bilo možno zagotoviti (takšnih primerov doslej nismo evidentirali). V primeru izvajanja rezervacij ob vsakem pozitivnem odgovoru na poizvedbo bi končni uporabnik, ki bi postopoma poizvedoval pri treh operaterjih pri vsakem naslednjem čakal na potek rezervacije, kar bi pomenilo bistveno podaljšanje časa, od preveritve do izvedbe za končnega uporabnika. Prav tako bi uvajanje in zaračunavanje rezervacij pomenilo povečanje stroškov za operaterje in občutno povečanje stroškov Telekoma Slovenije pri dopolnitvi informacijske podpore in dodatnih stroškov vezanih na zagotavljanje obravnave rezervacij.

Telekom Slovenije ob tem opozarja, da glede na karakteristike tehnologije širokopasovnega dostopa, ki ga uporablja Telekom Slovenije in tehnologije širokopasovnega dostopa, ki jo uporabljajo operaterji na razvezanem dostopu in glede na karakteristike omrežja lahko v posameznih primerih prihaja do spremembe parametrov posamezne povezave oziroma spremembe razpoložljive prenosne hitrosti, ki jo je na posameznem širokopasovnem dostopu možno zagotavljati. Telekom Slovenije bo pri tem operaterju ponudil čim bolj primerno alternativo, če pa tudi to ne bo mogoče, bo v razumnem roku prekinil zagotavljanje obstoječe storitve.

Telekom Slovenije pri tem poudarja, da obstajajo posamezni primeri, ko zaradi različnih okoliščin (končni uporabnik ne zagotovi ustreznih pogojev za namestitev opreme, končni uporabnik ne želi vključitve, preprečevanje izvedbe potrebnih povezav s strani uporabnikov, preko katerih objektov poteka povezava, neusklajenih podatkov v bazah, ki so podlaga za izvedbo preveritve z ugotovljenim dejanskim stanjem na terenu in drugi dejavniki, ki onemogočajo izvedbo priklopa) kljub pozitivnemu odgovoru na preveritev vzpostavitev ni možno zagotoviti.

- *bo morala vzpostaviti enoten informacijski sistem, preko katerega bo svojo lastno maloprodajno enoto in druge operaterje obveščala o vzrokih za nastanek napake, roku za njeno odpravo in o odpravi prijavitljene napake takoj po odpravi le te;*

Telekom Slovenije ima že vzpostavljen enoten sistem za upravljanje incidentov pri odpravi napak. Telekom Slovenije operaterjem preko operaterskega portala že sedaj omogoča prijavo napak, spremljanje statusov pri odpravi napak in takojšnje povratno obveščanje ob odpravi napake.

- *bo morala pri dostopu z bitnim tokom upoštevati naslednje roke:*

Naložitev rokov za izvedbo naročil, ki jih Telekom Slovenije glede na obseg dela, organiziranost in glede na dosedanje podatke ni zmožen zagotavljati in istočasna naložitev nerazumno visokih pogodbenih kazni predstavlja hudo namerno ogrožanje poslovanja Telekoma Slovenije. Z napihovanjem potencialnih izgub operaterjev so bile opredeljene nesorazmerno visoke pogodbene kazni, ki v povezavi z nerazumno skrajšanimi roki silijo Telekom Slovenije v povečevanje stroškov zagotavljanja in vzdrževanja storitev in neupravičenega financiranja operaterjev. Po mnenju Telekoma Slovenije se z izpolnjevanjem predvidene nove obveznosti mesečnega objavljanja podrobnih podatkov o kakovosti dostopa z bitnim tokom zagotovi spremljanje obveznosti zagotavljanja enakega obravnavanja. To lahko v celoti nadomesti nerazumno krajšanje rokov izvedbe in uvajanje nesorazmernih pogodbenih kazni.

Telekom Slovenije bo lahko informacijsko podporo za preveritve, vključevanje in odpravo napak na FTTH, zaradi obsežnosti nadgradnje, zagotovil najprej šest mesecev po objavi vzorčne ponudbe.

Telekom Slovenije ugotavlja, da se Agencija pri določanju rokov sploh ni ukvarjala z delovnimi procesi znotraj Telekoma Slovenije. Agencija ni ustrezno ugotovila dejanskega stanja, saj ni ugotavljala ali je mogoče roke tudi v praksi skrajšati na takšno dolžino, ki jo predlaga v okviru tržne analize. Agencija tako ni opravila ključnih poizvedb, ki so potrebne za postavitvev oz. določitev rokov, roki pa so iz tega razloga tudi neuresničljivi ter nesorazmerni.

- a) *rok za odgovor na poizvedbe glede informacij glede dostopa z bitnim tokom največ 3 delovne dni,*

Telekom Slovenije predlaga, da ostanejo v veljavi določila rokov v veljavnem BRO. »Rok za odgovor na preveritev je tri (3) delovne dni v primeru, ko Telekom Slovenije razpolaga z vso potrebno tehnično dokumentacijo. V primeru, ko je za pripravo odgovora na preveritev potrebno izvesti dodatne aktivnosti (ogled na terenu, preveritve, ipd) je rok za odgovor na preveritev pet (5) delovnih dni od prejema preveritve. V posameznih izjemnih primerih se ta rok podaljša za največ tri (3) delovne dni. Telekom Slovenije bo v primeru podaljšanja tega roka obvestil operaterja«. Telekom Slovenije poizvedb, ki jih mora opraviti na terenu, ne more opraviti v zahtevanem roku.

Telekom Slovenije v zvezi z odgovori na poizvedbe predlaga lestvico z naslednjo porazdelitvijo: 60% vseh odgovorov na poizvedbe izvesti v 1 dnevu, 80% v 2 dneh in 100% v 5 dneh.

Kot je razvidno iz statistike opravljenih poizvedb, ki jih je Telekom Slovenije Agenciji posredoval že z dopisom št. 11/08-213/111-09 z dne 12.3. 2009, ki se pred Agencijo vodi pod št. 38241-4/2009-1, predlagan izvedbeni rok ni izvedljiv.

- b) *v primeru zavrnitve operaterjeve poizvedbe, mora z razlogi za zavrnitev nemudoma seznaniti operaterja preko enotnega informacijskega sistema in mu najkasneje v roku 10 delovnih dni poslati tehnično dokumentacijo, iz katere morajo izhajati natančni razlogi za zavrnitev in ki jo mora spremljati pisna izjava zakonitega zastopnika, da končni uporabnik ne more dobiti storitve širokopasovnega dostopa družbe Telekom Slovenije d.d.,*

Postopek avtomatske in ročne poizvedbe za širokopasovni dostop z bitnim tokom temelji na pravilniku »Navodila za upravljanje parov v Telekomu Slovenije«. V navodilu so podrobneje razloženi vsi tehnični razlogi in rešitve zasedanja parov v dostopovnem omrežju Telekoma Slovenije, zato ga prilagamo dopisu.

V primeru negativne poizvedbe je glede na to, da poslovanje v celoti poteka preko elektronskega sistema po mnenju Telekoma Slovenije nepotrebno, da se za vsak negativni odgovor na poizvedbo zahteva dodatno posredovanje pisne izjave in dokumentacije. Poizvedbe (predvsem negativne) se ponavljajo in prihajajo pogosto od več operaterjev za isto lokacijo. To zahteva dodatne aktivnosti, ki jih bo potrebno predvideti v postopkih izvajanja preveritev in operaterjem dodatno zaračunati. Predlagamo, da se ta obveznost opredeli za primere, ko operater za posamezno negativno poizvedbo to pisno naroči. Oblika dokumentacije ni znana. Potrebna je dopolnitev informacijske podpore.

Telekom Slovenije predlaga, da v veljavi ostane določilo, ki je za te primere že predvideno v obstoječem RUO. »Telekom Slovenije bo v primeru zavrnitve poizvedbe na posebno zahtevo operaterja, razloge za zavrnitev izkazal tudi z ustrezno tehnično dokumentacijo najkasneje v desetih (10) delovnih dneh od prejema operaterjeve zahteve. V kolikor je bila zavrnitev izvedbe upravičena, bo Telekom Slovenije takšno zahtevo zaračunal operaterju v skladu s cenikom.« Glede na dejstvo, da v preteklih treh letih takih zahtev s strani operaterjev skoraj ni bilo (manj kot 5), predpisan ukrep predstavlja nesorazmerno zahtevo Agencije, saj pomeni nepotrebno obremenitev zaposlenih Telekoma Slovenije ob dejstvu, da je takih zavrnitev v mesecu približno 1000.

Končni uporabnik lahko, kljub zavrnitvi drugega operaterja, še vedno dobi omejen širokopasovni dostop Telekoma Slovenije ali drugega operaterja preko brezžičnih ali multipleksnih EMX sistemov.

- c) *rok za izvedbo naročila je 8 delovnih dni od prejema naročila, pri čemer bo morala pričeti z deli najkasneje 2 delovna dneva po prejemu naročila s strani operaterja,*

Opredeljeni rok za vzpostavitev, je v primeru, ko je potreben poseg na terenu, vezan na termin, ki ga s končnim uporabnikom dogovori operater. Prosti termini so ponujeni iz skupnega nabora terminov za širokopasovne storitve na maloprodajnem in operaterskem trgu. Telekom Slovenije nima možnosti vplivanja na to, kdaj operater dogovori termin (ali je to 8. delovni dan ali 15. delovni dan). Glede na to ni možno opredeliti in od Telekoma Slovenije zahtevati porazdelitve izvedbe naročil. Telekom Slovenije naročilo izvede na termin, ki ga dogovori operater. Iz navedenega razloga je predlagani rok 8 delovnih dni povsem neprimeren in ne upošteva poteka izvedbe a v praksi.

Prav tako želi Telekom Slovenije opozoriti, da je enaka obravnava izvajanja vključitev zagotovljena z vzpostavljenim mehanizmom enotnega nabora razpoložljivih terminov za izvedbo vključitev. Iz spodnje tabele so razvidni povprečni časi izvedenih vključitev v letu 2009.

Povprečni čas izvedbe vključitev po številu dni od naročila do izvedbe v letu 2009 (koledarski dnevi):

Trg	Storitev	Povprečni čas izvede naročila v letu 2009
LLU	PRD	14,45
LLU	SRD	14,71
BSA	EMX	18,92
BSA	Goli DSL	13,60
BSA	DSL	9,97
TS	EMX	16,93
TS	Goli DSL	21,44
TS	DSL	16,73

LLU		14,51
BSA		12,90
TS		19,89

LLU - razvezan dostop po RUO (PRD in SRD)

BSA - širokopasovni dostop po BRO

TS - širokopasovni dostop Telekoma Slovenije

Podatki o izvedbi naročil, ki so bili s strani Telekoma Slovenije posredovani Agenciji, so predvsem v primeru, ko naročila izvaja sam zase, posledica tega, da je večji del naročil izveden na način brez posega pri končnem uporabniku.

Telekom Slovenije zaradi zgoraj opisanega ne more zagotoviti predvidene distribucije rokov za vključitve, kot jih predvideva Agencija.

Telekom Slovenije opozarja Agencijo, da vse FTTH optične zanke niso zgrajene v celoti do vsake posamezne stanovanjske enote. Del FTTH optičnih zank je namreč začasno zaključen pred stanovanjsko enoto uporabnika in so potrebni dodatni manjši posegi za njihovo zaključitev. Telekom Slovenije ima podatke o statusu vsake posamezne FTTH optične zanke dosegljive v informacijskem sistemu, kar bo operaterjem posredovala skupaj z odgovorom pri preveritvi in jim tako omogočila nujno potrebne informacije za nadaljnjo komunikacijo z uporabniki.

Telekom Slovenije opozarja Agencijo, da vse optične FTTH zanke niso zgrajene v celoti do vsake posamezne stanovanjske enote. Del FTTH optičnih zank je namreč začasno zaključen pred stanovanjsko enoto uporabnika in so potrebni dodatni gradbeni posegi za njihovo zaključitev. Telekom Slovenije ima podatke o statusu vsake posamezne FTTH optične zanke dosegljive v informacijskem sistemu, kar bo operaterjem posredoval skupaj z odgovorom pri preveritvi in jim tako omogočil nujno potrebne informacije za nadaljnjo komunikacijo z uporabniki. Statusi FTTH optičnih zank v informacijskem sistemu so naslednji:

- 2 – zanka je zaključena v dozi v stanovanju (dodatni posegi niso potrebni)
- 3 – zanka je zaključena s konektorjem v stanovanju
- 4 – zanka je zaključena s konektorjem pred stanovanjsko enoto (dodatni posegi so potrebni)
- 5 – zanka je zaključena brez konektorja v stanovanjski enoti (dodatni posegi so potrebni)
- 6 – zanka je zaključena brez konektorja pred stanovanjsko enoto (dodatni posegi so potrebni)
- 7 – zanka je zaključena pred objektom in imamo soglasja lastnikov (dodatni posegi so potrebni).

Telekom Slovenije opozarja Agencijo, da, zaradi potrebnih dodatnih montažnih in gradbenih posegov, vključitev širokopasovnega odstopa z bitnim tokom preko FTTH optičnih zank v predlaganih rokih fizično ni možna v vseh primerih, kjer so potrebna dodatna montažna in/ali gradbena dela. Telekom Slovenije predlaga, da se za različne statusse posebej definirajo roki, kar bo podrobneje opredelila v Vzorčni ponudbi. Prav tako Telekom Slovenije opozarja, da bodo tudi cene priključnin posebej segmentirane za posamezne statusse vključitev glede na obseg potrebnih dodatnih del.

Telekom Slovenije zaradi navedenih dejstev za optične FTTH priključke predlaga naslednje roke za izvedbo naročila po posameznih statusih:

- Status 2 – odgovor je DA . Poseg s strani Telekoma Slovenije na lokaciji stranke ni potreben v primeru novih vključitev (DIY). Izvajanje aktivnosti po koledarju.
- Status 3-6 - odgovor DA. Potrebna zaključitev omrežja do doze (OPT). Predlog, da se aktivnosti koordinirajo preko koledarja. Termin s stranko dogovori in določi operater ter ga uvrsti v koledar. Termin velja tako za Telekom Slovenije, ki zaključi omrežje kot za operaterja, ki vključi storitve pri stranki.
- Status 7 – odgovor PDA (pogojni DA). Naročilo zahteva večje investicijske posege, ki so odvisni od zunanjih dejavnikov in ekonomske upravičenosti, kljub temu, da so soglasja v večini pridobljena. Predlagamo, da se ta status v primeru individualnih hiš izvaja po principu dograditve RNO. V primeru večstanovanjskih zgradb pa je potrebno še dodatno upoštevati tudi pogoje navedene na strani 19 (točka c) hišne napeljave. Rok izvedbe bo odvisen od pogoja ekonomske upravičenosti, zaradi tega ne more biti predpisan in fiksni. V primeru masovnih naročil rokov ne bo možno zagotavljati. Za primere skupinskih vključitev se operaterja na skupnem operativnem sestanku dogovorita za način in termin vključevanja. Priključki ob skupinskih prehodih zato niso podvrženi predpisanim rokom za izvedbo vključitev.

d) *rok za odpravo napak je 2 delovna dneva od prijave napake, le-ta pa se v primeru težjih napak lahko podaljša za največ 5 delovnih dni, pri čemer mora družba Telekom Slovenije d.d. ob podaljšanju roka o tem ustrezno seznaniti operaterja in navesti ter utemeljiti razloge, iz katerih izhaja, da gre za težjo napako.*

Odprava napak – rok 2 dni (60% celo v enem dnevu) je zelo kratek in z razpoložljivimi resursi ter ob upoštevanju enakopravne obravnave vseh ponudnikov storitev, ni realno dosegljiv. Trenutni povprečni časi odprave napak presegajo te čase, kar velja tudi za USO storitve. V primeru težjih napak bo potrebno zagotoviti še dodatno povratno obveščanje operaterja. Upoštevati je potrebno tudi odpravo napak na kabelskem omrežju, kjer so posegi zahtevnejši in časi daljši.

Telekom Slovenije zato vztraja, da ostanejo v veljavi določila rokov v veljavnem BRO. »Rok za odpravo napake od prijave napake do odprave napake je tri (3) delovne dni, ki se

v primeru težjih napak lahko ustrezno podaljša. O nastanku težjih napak Telekom Slovenije nemudoma znotraj treh (3) delovnih dni od nastanka napake obvesti operaterja. V primeru težjih napak bo Telekom Slovenije določil rok za podaljšanje roka za odpravo napak, pri čemer pa to podaljšanje ne sme trajati več kot dodatnih pet (5) delovnih dni.« Telekom Slovenije vseh napak, brez precejšnjega povečanja zaposlenih, ne more odpraviti v zahtevanem krajšem roku.

Telekom Slovenije opozarja, da ukrep ni izvedljiv v primeru pravnih ovir (zahteva lastnikov zemljišča ali objekta, ne možnost dostopa do mesta okvare,...) ali višje sile (naravne nesreče, nevarnost s področja varstva pri delu, delo drugih izvajalcev (cestarji, vodovod, elektro, ...) in podobno) na kar Telekom Slovenije ne more vplivati. Prav tako opozarjamo, da so zahteve tehnično nerealne v primerih, ko gre za poškodbe večjih optičnih kablov, predvsem pri dostopovnem FTTH omrežju. V teh primerih je predpisan rok za odpravo okvar celo krajši od normativa za izvedbo spojke v idealnih pogojih na teh kabljih.

V osnovi Telekom Slovenije ločuje napake na lažje in težje. Lažje napake so vse tiste napake, ki ne zahtevajo posegov na kablju. Telekom Slovenije za izvedbo predlaga lestvico z naslednjo porazdelitvijo: 25% lažjih napak vseh operaterjev odpraviti v 1 dnevu, 70% lažjih napak vseh operaterjev odpraviti v 2 dnevih, 85% lažjih napak vseh operaterjev odpraviti v 3 dneh in 100% vseh napak vseh operaterjev odpraviti v 8 dneh.

Sedaj veljavni roki so glede na tehnične lastnosti, obseg aktivnosti ter razpoložljive resurse (Agencija zmotno misli, da se z odpravo napak ukvarjajo vsi zaposleni v Skupini Telekom Slovenije) tudi edino opravičljivi in v smislu obveznosti tudi sorazmerni. Prav tako tudi ugotavljamo, da se število napak z povečanjem števila širokopasovnih priključkov povečuje, kar prav tako vpliva na čas odprave napak.

bo morala vzpostaviti lestvice, s katerimi se zagotovi učinkovito izvajanje in primerno upoštevanje rokov, in sicer tako, da v svoji vzorčni ponudbi določi naslednjo porazdelitev:

- a) 40% vseh naročil za dostop z bitnim tokom izvesti v 3 dneh, 70% v 5 dneh in 100% v 8 dneh;*
- b) 80% vseh odgovorov na poizvedbe izvesti v 1 dnevu, 90% v 2 dneh in 100% v 3 dneh;*
- c) 60% vseh napak odpraviti v 1 dnevu in 100% v 2 dneh,*

Najprej želimo opomniti na različno pojmovanje rokov. V točki I. poglavja 8.1 so obveznosti navedene v delovnih dneh, v točki II. pri lestvici pa se pojavijo navadni dnevi. Zahtevamo, da se preko celega dokumenta od prve navedbe rokov naprej uporablja termin delovni dnevi. Predlagane lestvice je potrebno uskladiti z roki, ki jih je Telekom Slovenije predlagal pri odgovoru na rok za izvedbo preveritev in rok za odpravo napak.

- *bo morala upoštevati dodatne pogoje, s katerimi se zagotovi poštenost, razumnost in pravočasnost izpolnitve obveznosti, in sicer tako, da v svoji vzorčni ponudbi določi naslednje pogodbene kazni:*

Agencija predlaga naložitev pogodbenih kazni za primer napačnega odgovora na poizvedbe, zamude pri izvedbi naročila dostopa z bitnim tokom, zamude pri odpravljanju napak ter v primeru, da zaradi zamude stranka operaterju odpove pogodbo.

Telekom Slovenije opozarja, da je Agencija že sedaj v okviru navedene obveznosti Telekomu Slovenije naložila vključitev pogodbenih kazni. Kot je bilo že večkrat navedeno, Agencija v

okviru Analize ne ugotavlja učinkov dosedanje regulacije oz. naloženih ukrepov, kar prav tako velja za obveznost vključitve pogodbenih kazni v vzorčno ponudbo. Agencija se znova ne ukvarja z dejanskim stanjem v preteklem obdobju. Agencija v zvezi s pogodbenimi kaznimi ne utemelji potrebe po naložitvi tovrstne obveznosti na podlagi nekih konkretnih ravnanj Telekom Slovenije. Iz tega razloga je še posebej neupravičena naložitev obveznosti vključitve strožjih pogodbenih kazni v vzorčno ponudbo kot veljajo danes. Telekom Slovenije v letošnjem letu do izdaje Analize s strani operaterjev ni prejel nobene zahteve za plačilo pogodbenih kazni iz razloga zamud. To je le dokaz več, da se Agencija z ugotavljanjem dejanskega stanja ne ukvarja. Predlagana obveznost vključitve predlaganih pogodbenih kazni v vzorčno ponudbo, je iz navedenih razlogov povsem nesorazmerna in neutemeljena obveznost. Glede na to, da je Agencija posamezne izvedbene roke še dodatno skrajšala (rok za odgovor na poizvedbo, rok za izvedbo naročila za izvedbo skupne lokacije,...), je naložitev strožjih obveznosti v smislu višjih pogodbenih kazni toliko bolj neupravičena. Pri tem Agencija prav tako nastopa tudi v funkciji prekrškovnega organa, in ima iz tega naslova možnost, da odloča o prekrških zaradi kršitve ZEKom in na njegovi podlagi izdanih predpisov (prekoračitve rokov, zamude...) in na takšen način sankcionira nedisciplinirano ravnanje operaterja.

Naložitev krajših izvedbenih rokov, ki jih Telekom Slovenije glede na obseg dela, organiziranost in glede na dosedanje podatke ni zmožen zagotavljati in istočasna naložitev nerazumno visokih pogodbenih kazni (bistveno višje kot v predhodni analizi trga) predstavlja hudo namerno ogrožanje poslovanja Telekom Slovenije. Z napihovanjem potencialnih izgub operaterjev se poskuša upravičiti nesorazmerno visoke pogodbene kazni, ki v povezavi z nerazumno skrajšanimi roki silijo Telekom Slovenije v povečevanje stroškov zagotavljanja in vzdrževanja storitev in neupravičenega financiranja operaterjev. Predlagane višine pogodbenih kazni so povsem nesorazmeren ukrep.

Agencija je na strani 79 Analize navedla: »Agencija je pri določanju višine pogodbene kazni primarno izhajala iz cen, ki jih družba Telekom Slovenije d.d. zaračunava operaterjem na upoštevem trgu ter kazni določila v sorazmerju z njimi«. V nadaljevanju pa izhaja povsem drugačno stališče, »da je Agencija kot osnovo za izračun pogodbenih kazni izbrala maloprodajno naročnino alternativnega operaterja za izbrani paket, kar se dokazuje z naročniško pogodbo operaterja s stranko«. Glede na pravkar povedano, je določitev višine pogodbenih kazni, kot le-ta izhaja iz Analize, povsem nerazumljiva in neutemeljena.

Določitev višine pogodbene kazni, ki predvideva vrednost maloprodajnega paketa operaterja je povsem nesorazmerna. Višina pogodbene kazni je lahko vezana izključno na vrednost posameznega internetnega paketa, ki ga operater zakupi pri Telekomu Slovenije in ga le-ta operaterju zaračunava za posameznega uporabnika.

Prav tako Telekom Slovenije ugotavlja, da iz Analize ni razvidno, na podlagi česa je Agencija prišla do sklepa, da je 24 mesecev običajni čas vezave naročnika pri posameznemu operaterju. Glede na dejstvo, da je na to dolžino vezana maksimalna višina pogodbene kazni, je upravičenost takšnega sklep toliko pomembnejša. Agencija običajni čas vezave naročnika z ničemer ne utemelji, temveč ga zgolj naniza kot dejstvo, kar pa ni.

Telekom Slovenije meni, da se s predlagano novo obveznostjo mesečnega objavljanja podrobnih podatkov o kakovosti razvezanega dostopa do krajevne zanke in podzanke zagotovi spremljanje upoštevanja obveznosti enakega obravnavanja. Agencija bo tako lahko spremljala izvajanje obveznosti enakega obravnavanja in temu primerno tudi hitro ukrepala v postopku nadzora v primeru nepravilnosti. Uvajanje višjih pogodbenih kazni je tudi iz tega razloga povsem nesorazmeren ter neutemeljen ukrep.

Povsem neutemeljen in nesorazmeren je tudi način izračuna pogodbene kazni v primeru napačnega odgovora na poizvedbe po principu, ki velja za zamude pri izvedbi naročila dostopa z bitnim tokom. V primeru, da bi prišlo do napačnega odgovora na poizvedbo, Telekom Slovenije tega ne bi mogel vedeti, saj do napačnih odgovorov ne prihaja namenoma. Iz tega torej sledi, da bi Telekom Slovenije v praksi za vsak napačen odgovor moral plačati pogodbeno kazen v višini 24 kratnika mesečne maloprodajne naročnine za izbran paket.

Končnemu uporabniku je vedno zagotovljena možnost prehoda med operaterji, prav tako so tako operaterji kot tudi končni uporabniki seznanjeni da npr. v primeru bakrenega omrežja Telekoma Slovenije lahko izbirajo med vsemi operaterji, ki ponujajo storitve preko tega omrežja. Omejitev pri tem je lahko le tehnologija, ki jo operaterji pri tem uporabljajo, kar pa ne vpliva na pozitiven ali negativen odgovor. V skladu s navedenim je jasno, da tudi v primeru morebitno napačnega odgovora na poizvedbo, le-to najprej zazna operater, ki pa bo v primeru tako velikih pogodbenih kazni Telekom Slovenije o tem obvestil šele po času, ko bo lahko zahteval maksimalno pogodbeno kazen v višini 24 kratnika mesečne maloprodajne naročnine za izbrani paket.

Telekom Slovenije želi opozoriti tudi na dejstvo, da lahko v posameznem tednu prejme tudi več kot 2000 poizvedb. Pri takšni količini podanih poizvedb ni mogoče v celoti izključiti možnosti človeške napake pri podajanju odgovorov, kar še posebej velja pri preveritvah, ki se izvajajo ročno in kjer napake ni možno povsem izključiti ne glede na to ali gre v škodo lastni maloprodajni enoti ali operaterju. Glede na predlagane krajše roke s strani Agencije, je v praksi možnost napak v podanih odgovorih toliko večja. Pri tem Agencija niti ne ugotavlja v kakšnem deležu, glede na celotno število podanih poizvedb, prihaja do napačnih odgovorov. V zvezi s tem Telekom Slovenije opozarja tudi, da napaka lahko nastopi tako pri poizvedbah za alternativne operaterje kot tudi za potrebe končnih uporabnikov Telekoma Slovenije. V primeru, da v praksi do napake (napačnega odgovora) pride in se jo kasneje tudi odkrije, se o tem najprej obvesti operaterje, ki so v preteklosti podali ustrezno poizvedbo, s tem pa imajo tudi možnost ponovno podati poizvedbo in pridobiti pozitiven odgovor, s čimer se preteklo stanje sanira. Pri uvedbi predlagane pogodbene kazni se bo v praksi zgodilo, da bodo operaterji namenoma začeli množično podajati poizvedbe z razlogom, da bo Telekom Slovenije na kakšno poizvedbo napačno odgovoril, kar se bo glede na nezmožnost izključitve človeškega faktorja, prav gotovo v praksi tudi zgodilo. Glede na vse navedeno, je povsem razvidno, da je naložitev tovrstne variante pogodbene kazni popolnoma neutemeljena ter nesorazmerna.

V zvezi z odpravami napak želi Telekom Slovenije opozoriti, da so razlogi za nedelovanje in posledično pojav napake lahko tudi v opremi, ki jo operater nudi svojim končnim naročnikom (npr. modemi, TV vmesniki in druga oprema). Za nedelovanje storitev je lahko kriva slaba kvaliteta radijskih in televizijskih signalov na strani producentov.... Celo v postopku nadzora pred Agencijo je že bilo ugotovljeno, da je vzrok pojavljanja napake in nedelovanja storitve v terminalski opremi končne stranke

Telekom Slovenije želi z zgoraj navedenim opozoriti, da obstaja veliko razlogov za nedelovanje storitev, ki pa niso v sferi Telekoma Slovenije, kljub temu pa s strani operaterjev prejema prijavo napake, kar kaže napačno sliko o številu dejanskih napak, za katere je odgovoren Telekom Slovenije. Zaradi opisanih razlogov menimo, da je povečanje pogodbениh kazni in hkratno skrajševanje rokov za odpravo napak na dostopu z bitnim tokom nesorazmeren ukrep.

Telekom Slovenije opozarja, da je naložitev plačila pogodbene kazni v vsakem primeru, ko stranka odpove pogodbo operaterju povsem neupravičena. in neutemeljena. Težave pri vključitvi ali kasnejšem delovanju storitev operaterja, zaradi katerih stranka lahko odpove storitev, so možne iz različnih razlogov, na katere je Telekom Slovenije že opozoril v v

izvajanjih k tej točki. Prav tako odpoved pogodbe med operaterjem in stranko ni nujno odraz oz. posledica zamude Telekom Slovenije, končnemu uporabniku je kadarkoli omogočen prehod med posameznimi operaterji, prav tako iz različnih razlogov lahko kadarkoli odpove naročniško razmerje, navsezadnje lahko stranka odpove pogodbo tudi v času, ko poteka postopek izvedbe priključka. Prav tako ima stranka v primeru sklenitve pogodbe na daljavo vedno tudi možnost, da v roku 15 dni odstopi od tako sklenjene pogodbe brez posledic.

- *da ne bo smela postavljati nerazumnih pogojev, ki za izvajanje storitev niso nujno potrebni*

V zvezi z navedeno točko Agencija predvsem izpostavlja nepotrebna ali nerazumna zavarovanja terjatev (npr. nerazumne bančne garancije). Ponovno Agencija v okviru Analize ne obrazloži pojma nerazumnosti. V zvezi s tem Telekom Slovenije poudarja, da je bančna garancija eden izmed možnih finančnih instrumentov, s katerim je mogoče sankcionirati finančno nedisciplino pogodbene stranke. Pri tem pa je pomembno, da se bančna garancija uporablja z vsemi svojimi elementi. V kolikor Agencija prepoveduje izvedbo naročila storitev s pogojevanjem predložitve bančne garancije in podobno, s tem izkrivi sam namen finančnega instrumenta in je instrument tako v praksi neuporaben. Telekom Slovenije pa je v primeru nezmožnosti zavarovanja terjatev izpostavljen precejšnjemu tveganju

Agencija je že v Odgovoru na pripombe na Analizo iz leta 2009 poudarila, da so nerazumne bančne garancije izpostavljene le kot primer in le del predlagane prepovedi oblikovanja oz. postavljanja nerazumnih pogojev. Iz nadaljnjih navedb Agencije pa je bilo mogoče razbrati, da uvedba zavarovanja plačil za primere, ko do plačil dejansko ni prišlo, ni smiselna pri spornih terjatvah. Telekom Slovenije ugotavlja, da je takšna interpretacija povsem v nasprotju z namenom zavarovanja plačil. Operater bo namreč ugovarjal vsem terjatvam Telekom Slovenije, pri tem pa ne bo relevantno ali je ugovor utemeljen - upravičen ali ne. Zavarovanje plačila oz. bančna garancija bo tako izgubila svoj pravi namen. Telekom Slovenije bi tako bil obsojen zgolj na možnost zahtevati od operaterjev plačilo neporavnanih zapadlih obveznosti v civilnih (izvršilnih, pravnih) postopkih, ki običajno trajajo tudi več let. Na ta način bi obveznosti operaterjev, ki svojih obveznosti ne plačujejo (namenoma ne plačujejo in ugovarjajo terjatvam), ves čas naraščale. Telekom Slovenije bi bil brez realnih možnosti zahtevati ustrezno zavarovanje, zaradi česar bi utrpel škodo in bil prisiljen tudi zmanjševati investicije v izgradnjo omrežja. Telekom Slovenije tako ugotavlja, da je označevanje bančne garancije kot nerazumne v primeru, ko se jo zahteva v zvezi z neplačilom, kadar je terjatev med strankama sporna, povsem nesorazmeren ukrep.

8.2. Obveznost zagotavljanja enakega obravnavanja

V okviru obveznosti zagotavljanja enakega obravnavanja bo zato družba Telekom Slovenije d.d. dolžna vsem operaterjem:

- *pri zagotavljanju storitve dostopa z bitnim tokom za druge operaterje, ki zagotavljajo storitve širokopasovnega dostopa končnim uporabnikom, v enakovrednih okoliščinah uporabljati enakovredne pogoje dostopa do omrežja, kot jih uporablja sama zase oziroma za svoja hčerinska ali partnerska podjetja, ter operaterjem, s katerimi ima sklenjeno pogodbo o operaterskem dostopu, dati na voljo isti informacijski sistem za naročanje in upravljanje storitev, kot ga uporablja njena lastna maloprodajna enota oziroma z njo povezane družbe (v nadaljevanju: enoten informacijski sistem);*

Zahteva po istem informacijskem sistemu za naročanje in upravljanje storitev, kot ga uporablja maloprodajna enota Telekom Slovenije, je v dobesednem pomenu nerazumna in neizvedljiva. Operaterji imajo na voljo spletni vmesnik (operaterski portal) preko katerega naročajo in upravljajo storitve, pri čemer je ta vmesnik podložno vezan na isti informacijski sistem, kot ga Telekom Slovenije uporablja za svoje maloprodajno enoto (Atlantis). Procesno je naročanje enako tako za ostale operaterje kot za maloprodajno enoto Telekom Slovenije, razlika je le v vhodnem sistemu (operaterji uporabljajo spletni portal, maloprodaja Telekom Slovenije pa prodajni del Atlantisa).

Telekom Slovenije vztraja, da je zahteva po istem informacijskem sistemu nerazumna in neizvedljiva, kar utemeljuje z opisom procesov, s katerim dokazuje, da je razlika minimalna in ta izhaja iz notranje organizacije Telekom Slovenije.

Kot ključni rezultat dela na vzpostavitvi enotne informacijske podpore je bil realiziran koledar za enotno izbiro prostih terminov pri naročanju širokopasovnih storitev, s čimer je dodatno zagotovljena enaka obravnava operaterjev in maloprodajne enote Telekom Slovenije pri zagotavljanju izvedbe širokopasovnega dostopa in razvezanega dostopa.

V prilogi Telekom Slovenije podrobneje podaja svoj koncept implementacije novega informacijskega sistema, skupaj z oceno stroškov implementacije in predvidenimi roki začetka del ter predvidenega trajanja projekta.

- *zagotoviti tako obliko dostopa z bitnim tokom, ki bo operaterjem omogočala ponujanje vseh storitev v enaki kakovosti, ki jih je preko te oblike dostopa možno zagotoviti rezidenčnim in/ali poslovnim uporabnikom in jih na maloprodajnem trgu zagotavlja tudi sama oziroma prek hčerinskih ali partnerskih podjetij (npr. IP telefonije (VoIP), IP televizije (IPTV), videa na zahtevo (VoD), navideznega zasebnega omrežja (VPN MPLS) in drugih storitev). Te storitve mora omogočati na enak način, kot jih omogoča sama sebi oziroma svojim hčerinskim ali partnerskim podjetjem, po potrebi tudi z omogočanjem namestitve lastne opreme operaterja;*

Telekom Slovenije ugotavlja, da Agencija v okviru te obveznosti nalaga, da se operaterjem omogoča ponujanje tako obstoječih storitev, ki jih danes ponuja Telekom Slovenije na maloprodajnem trgu, kot tudi bodoče storitve, ki se bodo šele razvile v prihodnosti. Takšno pavšalno nalaganje obveznosti je povsem nezakonito, saj ne upošteva dejstva, da je za vsako novo storitev potrebno upoštevati zmožnost omrežja v smislu ponujanja navedene storitve na grosističnem nivoju, kar pa je potrebno predhodno proučiti.

Telekom Slovenije opozarja, da bodo operaterji, zakupniki storitev v IP/MPLS omrežju morali dosledno sporočati vse podatke, ki se nanašajo na prometne tokove, in so nujno potrebni za stabilnost, varno delovanje in pravilno načrtovanje IP/MPLS omrežja.

- *podatke o kakovosti dostopa z bitnim tokom, ki so potrebni za preverjanje izvrševanja obveznosti enakega obravnavanja, ločeno za izvajanje storitev samemu sebi ter svojim hčerinskim in partnerskim podjetjem ter drugim operaterjem mesečno dostaviti Agenciji in jih na pregleden način hkrati objaviti na svoji spletni strani;*

Telekom Slovenije bo v skladu s predvidenimi obveznostmi zagotovil objavljanje tovrstnih podatkov. Pri tem opozarjamo, da podatka o odstotku napačnih odgovorov na prejete poizvedbe Telekom Slovenije ne more posredovati, saj s takimi podatki ne razpolaga. S tem bo glede na podrobnost podatkov in mesečno objavljanje poročil Telekom Slovenije zagotovljeno spremljanje enake obravnave, kar je po mnenju Telekom Slovenije lahko v celoti nadomesti nerazumno krajšanje rokov izvedbe in uvajanje nesorazmernih pogodbениh kazni.

Predviden čas realizacije poročila o kakovosti dostopa z bitnim tokom je tri mesece po objavi vzorčne ponudbe.

- *o pričetku ponujanja nove storitve najmanj 6 mesecev pred začetkom ponujanja storitve, vendar ne kasneje kot svojim notranje organizacijskim enotam ter povezanim podjetjem.*

Razvoj novih storitev v povezavi z novo generacijo dostopovnih omrežij je izredno hiter. S tem v zvezi je potrebno tudi obvezno skrajšati rok za objavo novih storitev, saj se te razvijajo in ponujajo v bistveno krajših časih. Prav tako je uporabljeni pojem »nove storitve« povsem nedefiniran. Rok 6 mesečne predhodne najave je v praksi popolnoma neuresničljiv, prav tako pa s strani Agencije v obrazložitvi sploh ni utemeljen.

S strani Agencije je potrebna točna opredelitev na kaj se obveznost nanaša (tehnične spremembe vezane na razpoložljivost omrežja, prodajna ponudba, paketi, prenosne hitrosti, cene...).

- *mora operaterjem, s katerimi ima sklenjeno pogodbo o operaterskem dostopu, omogočiti izdelavo in prikaz ustreznih statistik prek enotnega informacijskega sistema, ki omogočajo nadzor nad enakim obravnavanjem operaterjev*

Pri tem opozarjamo, da podatka o odstotku napačnih odgovorov na prejete poizvedbe Telekom Slovenije ne more posredovati, saj s takimi podatki ne razpolaga.

Zagotavljanje izvajanja enake obravnave je razvidno iz statistike izvedenih preveritev in vključitev v letu 2009, enaka obravnava izvajanja vključitev pa je dodatno zagotovljena z vzpostavljenim mehanizmom enotnega nabora razpoložljivih terminov za izvedbo vključitev.

Telekom Slovenije bo v skladu s predvidenimi obveznostmi in navedenimi omejitvami zagotovil objavljane poročila o kakovosti dostopa z bitnim tokom. Telekom Slovenije nima orodja, ki bi uporabniku omogočala izdelavo poljubnih statistik.

Za izdelavo novega še prej nedefiniranega poročila Telekom Slovenije predlaga sledeč postopek: Agencija poda zahtevo za izdelavo poročila z natančno obliko poročila in definiranimi vhodnimi podatki in želenimi prejemniki oz. distribucijskimi kanali. Telekom Slovenije preveri zahteve in glede na razpoložljivost podatkov poda mnenje o možnosti izdelave poročila, informativni predlog poročila, morebitne popravke, predviden rok izvedbe in strošek izvedbe poročila. Agencija in Telekom Slovenije se dokončno dogovorita o obliki poročila. V skladu z dogovorjenim rokom, Telekom Slovenije izdela poročilo.

8.3. Obveznost zagotavljanja preglednosti

V vzorčni ponudbi morajo biti opisani vsi postopki in tehnične rešitve vezani na predlagane obveznosti in zagotovitev vse potrebne informacijske podpore, ki pa se jo je potrebno šele opredeliti, nato razviti, testirati in tudi vzpostaviti. Prav tako je pred objavo vzorčne ponudbe v skladu z obveznostmi potreben izračun cen, ki so del vzorčne ponudbe. Zato je rok za pripravo vzorčne ponudbe do prvega v naslednjem mesecu od objave odločbe povsem nerazumen. Agencija zmotno ugotavlja, da sprememba BRO glede na predlagane obveznosti, predstavlja le administrativne posege. Spremembe zahtevajo zelo premišljene tehnične rešitve, ki jih mora Agencija verificirati, ter predvsem celo vrsto

procesnih sprememb in prilagoditve informacijskih sistemov. Telekom Slovenije zahteva, da je rok za pripravo vzorčne ponudbe tri mesece od dneva izdaje odločbe.

Dopolnitev vzorčne ponudbe prvi dan naslednjega meseca od objave odločbe je absolutno prekratek rok za uveljavitev novega BRO. Roki za implementacijo zahtevanih novih funkcionalnosti informacijskega sistema s strani Telekoma Slovenije ne bodo vezani na rok za objavo vzorčne ponudbe in jih bo Telekom Slovenije zagotovil glede na razpoložljive resurse, kar bo navedel tudi v spremembi vzorčne ponudbe.

Telekom Slovenije bo lahko informacijsko podporo za preveritve, vključevanje in odpravo napak na FTTH zagotovil največ šest mesecev po objavi vzorčne ponudbe.

Predviden čas realizacije poročila o kakovosti dostopa z bitnim tokom je tri mesece po objavi vzorčne ponudbe.

8.4. Obveznost cenovnega nadzora in stroškovnega računovodstva

Oblikovanje cen za storitve širokopasovnega dostopa do bakrenega dostopovnega omrežja

Telekom Slovenije ugotavlja, da je Agencija oblikovala benchmark analizo med različnimi veleprodajnimi bitstream produkti v različnih državah. Prepričani smo, da vsi ti produkti vsebujejo le transport prometa med končnim uporabnikom do omrežne točke predaje signala operaterja. Veleprodajni produkti so lahko pomembno različni med sabo glede na dostopovno hitrost, nivo omrežja v katerem se nahaja »node« ali tehnologijo (ATM ali IP), vendar v vsakem primeru operater (incumbent) le posreduje promet med končnim uporabnikom in omrežno priključno točko.

Telekom Slovenije ugotavlja, da vse maloprodajne marže predstavljajo razliko med operaterjevo maloprodajno in veleprodajno ceno produkta. Te marže tako omogočajo operaterjem zakupnikom (alternativnim operaterjem), da izvedejo vse »ostale« aktivnosti, to je tiste, ki presegaajo transport od končnega uporabnika do omrežne priključne točke (npr. BRASa), za katerega poskrbi operater (incumbent). Te »ostale« aktivnosti zajemajo specifične maloprodajne aktivnosti kot so marketing in zaračunavanje, pa tudi aktivnosti na hrbtnici, dostop do mednarodnega interneta, ipd.

Skratka, vse te aktivnosti na hrbtnici so že vključene v maloprodajno maržo prikazano v benchmarku po posameznih državah in se jih ne sme še dodatno odšteti, kot je to storila Agencija v svojih izračunih. Na ta način **so isti stroški upoštevani dvakrat** – v benchmarku in z dodatnim odštevanjem.

Države, ki jih je za benchmark izbrala Agencija, predstavljajo zelo heterogene razmere. Retail marža se v benchmarku po posameznih državah ne razlikuje glede na hitrost (pri vseh hitrostih znotraj vsake države je enaka), nikjer pa ni razvidno ali gre za omrežje, ki bazira na ATMu ali na IPju. Najpomembnejša pa je razlika med velikostjo omrežij, saj benchmark primerja države, ki imajo zelo različno število omrežnih priključnih točk, do katerih se je potrebno povezati v primeru nacionalnega dostopa.

Razpon v številu omrežnih priključnih točk tako sega od 1 na Nizozemskem do 8 v Belgiji do kar 109 v Španiji in 150 v Veliki Britaniji. Tako so maloprodajne marže tipično nizke, kjer je tudi število omrežnih priključnih točk nizke in visoke, kjer je število omrežnih priključnih točk visoko. Sredstva, ki jih mora alternativni operater vložiti, da se priključi na vse točke povezave, so mnogo višja v drugem primeru, za kar potrebuje višje maloprodajne marže.

V luči zgoraj napisanega smo prepričani, da je Slovenija glede na omrežje in število omrežnih priključnih točk, veliko bolj primerljiva z Nizozemsko in Belgijo kot pa z Španijo in Veliko Britanijo. Zato

bi morala Agencija pri tehtanju kako upoštevati države, ki jih je zajela v benchmarku, razmisliti kako pravilno utežiti posamezne države, ne pa uporabiti enostavnega povprečja, kot je to storila v tem primeru.

Agencija mora svoje izračune »retail minus« prilagoditi predstavljeni spremenjeni arhitekturi celotnega širokopasovnega omrežja.

Agencija je pri modeliranju za osnovo vzela ATM omrežja, čeprav ve, da večina omrežja Telekoma Slovenije bazira na IP/MPLS, pri tem pa ne pojasni od kod ji odstotek 25%, ki naj bi predstavljal prihranke IP/MPLS omrežja v primerjav z ATM omrežjem.

Iz modela Agencije ni razvidno na kakšnem številu uporabnikov sloni kalkulacija. Prepričani smo, da bi moralo biti upoštevano število enako celotnemu dolgoročnemu številu uporabnikov na trgu (100.000). Podatek je pomemben zato, ker vsi stroški v modelu z naraščanjem števila naročnikov ne rastejo linearno. Na ta način ni jasno, kako se v izračunih upošteva ekonomija obsega.

Prav tako iz modela ni razvidno, kakšen količnik zmanjšanja (reduction factor) je Agencija uporabila pri izračunu. Zakup „uplinkov“ za mednarodni internet ne sloni enostavno na seštevku prodanih pasovnih širin paketov, ampak na statistični oceni hkratne uporabe interneta v 'glavni prometni uri'. Privzet termin glavna prometna ura iz TDM sveta predstavlja največjo prometno obremenitev povezave določenega dneva v tednu ob določeni uri.

Cena mednarodnega internet uplinka je glede na stanje na trgu previsoka. Agencija ne bi bilo potrebno uporabiti mednarodnih primerjav za pridobitev teh podatkov. Vsi internetni ponudniki zakupujejo mednarodne internetne uplink povezave, da lahko ponujajo storitve dostopa do interneta. Agencija bi morala ta trg definirati kot podtrg in za njega pri slovenskih internetnih ponudnikih zbrati konkretne podatke o kapacitetah in ceni. Na ta način bi pridobila natančne podatke, ki so dejansko v veljavi za to storitev. Primerjava bi bila relevantna in objektivna, ker bi v njej nastopali različni operaterji, ki zakupujejo različne kapacitete pri različnih ponudnikih na točno določenem trgu, ki se tudi regulira.

Strošek interneta na uporabnika se določi glede na smiselno prodajno strukturo pri npr. 100.000 naročnikih pri čemer 1., 2. in 3. primer obravnavajo tri različne prodajne scenarije. Pri prvem primeru alternativni operater zakupi samo 1 Mbit/s pakete, pri drugem 70% 1 Mbit/s in 30% 2 Mbit/s itd.

Paket (Mbit/s)	1	2	10
	Prodajna struktura in cena stroškov interneta ('uplink')		
1. primer	100%	0%	0%
	1,27 €		
2. primer	70%	30%	0%
	1,27 €	2,18 €	
3. primer	45%	35%	20%
	1,27 €	2,18 €	4,00 €

Model Agencije za izračun višine »retail minus« je napačen in netransparenten, kar privede do visokih vrednosti minusa, ki ne odražajo dejanskega stanja glede na konfiguracijo omrežja Telekoma Slovenije v primerjavi z drugimi evropskimi državami. Agencija v predstavitev modela ni podala odgovora na vprašanje Telekoma Slovenije, kateri elementi so že zajeti v benchmark. Tako ostaja

dvom Telekomu Slovenije, da so isti stroški upoštevani dvakrat v benchmarku in z dodatnim odštevanje.

Glede na to, da je Agencija v okviru obveznosti dopustitve operaterskega dostopa do določenih omrežnih zmogljivosti in njihove uporabe, naložila, da mora Telekom Slovenije omogočiti pogoje, da bodo lahko operaterji storitve širokopasovnega dostopa ponujali tudi na priključkih, na katerih ni vključena PSTN ali ISDN storitev, mora naložiti tudi dodatek za goli xDSL, česar pa v analizi ni storila.

Spodnja meja dodatka za goli xDSL bi morala tako znašati najmanj v višini razlike med reguliranima vrednostima SRD in PRD, saj se ta razlika nanaša na spodnji frekvenčni del parice.

Obveznost golega xDSL pri storitvi z bitnim tokom namreč za operaterja, kateremu je naložena, pomeni izgubo prihodkov od PSTN ali ISDN naročnine in prometa, medtem ko operater s to storitvijo ne nosi nobenih stroškov, zaradi česar se v praksi tudi nalaga dodatek za goli xDSL. Dodatek za goli xDSL se po praksi držav članic EU giblje od »PRD minus SRD«, do »PSTN minus 20%« ali pa je to vrednost v višini med PRD in WLR.

Oblikovanje cen za storitve širokopasovnega dostopa do optičnega dostopovnega omrežja

Ko je komisija septembra objavila novo Priporočilo o reguliranem dostopu do dostopovnih omrežij nove generacije (NGA), je po besedah komisarke Kroesove, storila šele prvi korak v ustvarjanju primernih razmer, da bodo operaterji lahko začeli oz. nadaljevali z investicijami v NGA. Po njenem mnenju bo potrebno pripraviti še usmeritve za področje cen NGA omrežij, ki jih najemajo operaterji. Prihodki, ki jih take cene omogočajo, morajo biti na ravni, ki operaterjev – lastnikov omrežja, ne bodo odvrčale od nadaljnjih investicij v optična omrežja in selitve iz bakrenega na optično omrežje. Evropska komisija se zavzema za konsistentno uporabo istih principov v enakih ali podobnih razmerah.

Telekom Slovenije meni, da cene, ki bi bile izračunane s pomočjo metodologije retail minus, zaradi visokih procentov minusa, ne bi predstavljale zadostne spodbude za nadaljnje investiranje v optična omrežja.

Ker je regulacija dostopa optičnih zank še v povojni fazi in vsi mehanizmi še niso v celoti dorečeni, Telekom Slovenije meni, da bi v tem trenutku Agencija enak cilj dosegla tudi z uporabo blažjih cenovnih obveznosti. Če bi Agencija **predpisala kot način cenovne regulacije za širokopasovni dostop preko optičnih zank prepoved škarij**, bi to alternativnim operaterjem v celoti omogočalo možnost konkuriranja Telekomu Slovenije na optičnem segmentu. S pomočjo obveznosti prepovedi škarij cen bi bili zagotovljeni enaki pogoji na trgu tako za maloprodajno enoto Telekomu Slovenije kot za druge alternativne operaterje, ki bi take zanke najemali.

Oblikovanje cen za dopolnilne storitve

Telekom Slovenije smatra, da je ločeno oblikovanje cen nepotrebno, saj Telekom Slovenije omogoča dostop do storitev bitnega toka na vseh treh nivojih: lokalni dostop na nivoju lokalnega vozlišča (LAR), regionalnem in nacionalnem nivoju. Vsi deli omrežja so zato že zajeti v model cenovnega nadzora (maloprodajna cena minus x, oziroma prepoved škarij cen). Če bi Telekom Slovenije, omogočal dostop do storitev bitnega toka samo na nižjih nivojih, bi v primeru, ko operater želi uporabljati storitve IP-MPLS omrežja, te storitve ponujal ločeno. Povezava med omrežji operaterjev, od lokacije operaterja do točke dostopa povezovanja v omrežju Telekomu Slovenije pa je regulirana v okviru regulacije na trgu dostopovnih zakupljenih vodov.

Oblikovanje cen ostalih storitev

Agencija za oblikovanje cen ostalih storitev predvideva uporabo LRIC. Pod pojmom ostale storitve, ki se pojavlja v analizah na obeh trgih, se lahko skriva cel nabor storitev, ki imajo lahko alocirane različne vrste stroškov (delo, material, zunanje storitve, amortizacija) v različnih kombinacijah, načinih in obsegu. Storitve je mogoče razločevati na enkratne in obdobjne ali pa angažiranost stroškov na neposredne ali posredne oziroma kako stroški prehajajo v prodane storitve.

Za strošek dela in prevozov je značilno, da se njihova stroškovna cena že do sedaj izračunava v ločenih stroškovnih modelih in je cena dela za storitve kot so priključnine, prehodi, spremembe ipd popolnoma ločena od ostalih cen dela za projektiranje, nadzor, sodelovanje na projektih, obračun itd. Smiselno se zato postavlja vprašanje, zakaj še enkrat stroškovno modelirati storitve, katerih strošek lahko celo v polnem (100%) obsegu prehaja v te storitve. Tako je npr. strošek dela priključitve naročnika v polnem obsegu angažiran v omenjeni storitvi. V sklopu enkratnih storitev, kot so različne vrste priključnin, smo že do sedaj upoštevali samo neposredno delo monterjev, pri tem porabljen material in strošek prevoza. To je, upoštevali smo samo neposredne stroške, ki se na te storitve tako razporejajo v polnem obsegu. Pri izračunavanju tovrstnih cen smo sledili LRIC metodologiji na način, da smo iskali optimalne rešitve, ki se odražajo v ustreznih količinah dela in prevoza. Optimalne rešitve pri takšnih stroških predstavljajo prihranek zaradi ocenjenega dela poti za več storitev hkrati ipd, kar je v dosedanjih kalkulacijah že prisotno.

Drugo vprašanje pa je, kako ravnati pravilno pri obdobjnih storitvah, katerih alocirani stroški prehajajo v storitve v dobi zagotavljanja storitev, ki je v najslabšem primeru enaka amortizacijski oziroma življenjski dobi najpomembnejšega osnovnega sredstva. Z drugimi besedami pomeni, da je v vsakokratni storitvi vsebovan relativno majhen delež angažiranih stroškov, tj. nasprotje increment kot posledica znatne spremembe proizvedene količine.

Če povzamemo, se optimalnosti sledi iz dveh smeri. Na eni strani z ločeno stroškovno modelirano urno postavko delovne ure in prevozov neodvisno od vsakokratnih količin opravljenih enkratnih storitev in na drugi strani z ločenim stroškovnim modeliranjem enkratnih storitev, kjer se upoštevajo optimalne rešitve kot rezultat sinergijskih učinkov sočasnosti procesov in aktivnosti. Zaradi povedanega smo mnenja, da se cene izračunavajo optimalno.

Telekom Slovenije na osnovi zgoraj povedanega predlaga, da se za oblikovanje cen ostalih storitev ne uporabi skladno z metodologijo LRIC, ker le-ta za izračun cen ostalih storitev ni primerna.

Oblikovanje cen za pakete s širokopasovnim dostopom

Agencija namerava Telekomu Slovenije naložiti prepoved škarij cen, ki pa se nanaša na vsak posamezni paket.

V primeru optičnih omrežji Telekom Slovenije meni, da je zadostno, če nam Agencija naloži blažje ukrepe in sicer v obliki prepovedi škarij cen.

V obeh primerih naj se uporabi agregatni princip, razloge zanj pa podajamo v nadaljevanju.

Evropska komisija je v primeru Wanadoo proti Telefonici³, pri izračunu škarij cen uporabila agregatni pristop, kar pomeni, da je upoštevala celoten trženjski mix maloprodajnih paketov. Alternativni operaterji pri zagotavljanju svojih storitev na trgu, z operaterjem s pomembno tržno močjo namreč ne tekmujejo s posameznimi paketi, ampak s celotnim naborom paketov. Agregatni pristop temelji na principu, da morajo biti konkurenti sposobni dobičkonosno vsaj preslikati produktni vzorec operaterja s pomembno tržno močjo. Evropska komisija se je za tak agregatni pristop odločila, ker je tak pristop konsistenten z interno odločitvijo alternativnega operaterja, da sam oceni dobičkonosnost svoje investicije v omrežje tako, da upošteva celoten nabor produktov, ki jih lahko ponudi na relevantnem spodnjem trgu.

Evropska komisija prav tako ugotavlja, da je izvedba testa na posameznem produktu primerna le v nekaterih okoliščinah. Tak primer bi bil primeren za morebitno novo ponudbo, ki bi povečevala možnost škarij cen in se trenutno financira iz drugih dobičkonosnih ponudb, njen tržni delež pa bi se lahko v prihodnje povečal in tako pripeljal do negativnih marž v prihodnosti.

Naložitev prepovedi obstoja škarij cen na ravni posameznih paketov, se Telekomu Slovenije zdi prestroga. Morebitni posamezni primeri, kot so omenjeni v prejšnjem odstavku, pa bi se, v kolikor bi pridobili pomemben delež na trgu, ustrezno odrazili tudi v agregatnem pristopu.

Telekom Slovenije predlaga, da se prepoved škarij cen uveljavi za celotno ponudbo maloprodajnih paketov Telekoma Slovenije in da se preverja na letni osnovi. Telekom Slovenije bo potrebne podatke dostavil do 30.5. vsakega leta.

8.5. Obveznost ločitve računovodskih evidenc

Telekom Slovenije predlaga, da se kot rok za predložitev ločenih računovodskih evidenc določi 31.5. vsakega leta. Telekom Slovenije pripominja, da je pred izdelavo ločenih računovodskih evidenc potrebno zaključiti poslovne rezultate družbe. To pomeni, da so podatki o stroških, sredstvih in drugi kazalniki, potrebnih za izračun ključev, ki predstavljajo vhodne podatke za model ločenih računovodskih evidenc, na voljo šele po preteku tega obdobja, ki se praviloma zaključi 31.3. v letu.

Agencija je v analizi navedla, da bo »Telekom Slovenije moral korenito poseči v obstoječi sistem, da bo zadostila splošnim regulatornim načelom, pri čemer ga bo morala tudi dopolniti z ustreznimi nediskriminatornimi internimi oziroma transfernimi cenami«.

Telekom Slovenije je skladno z načelom nediskriminatornosti, pripravil self supply model, ki temelji na modelu ločenih računovodskih evidenc Telekoma Slovenije in prikazuje prodajo samemu sebi. V modelu so stroški prodaje samemu sebi prikazani kot seštevnik stroškov razporejenih na maloprodajne storitve (brez specifičnih maloprodajnih stroškov, npr. marketing, maloprodaja,..) in specifičnih veleprodajnih stroškov. Model self supply zagotavlja informacije o stroških prodaje samemu sebi, zato ni potrebe po vpeljavi internih cen znotraj družbe Telekom. S tem pa se v družbi Telekom tudi izognemo dodatnim stroškom internega obračunavanja. Ker bo model self supply tako postal sestavni del vsakokratnih letnih ločenih evidenc, smo mnenja, da smo zadostili pogoju nediskriminatornosti in transparentnosti.

Telekom Slovenije je Agenciji posredoval predlog izračuna stroškov prodaje samemu sebi, self supply model, in konec novembra model Agenciji tudi predstavil. Agencija je predlagano metodologijo izračuna v decembru potrdila. Skladno s tem, bo Telekom Slovenije pripravil izračun stroškov prodaje

³ Glej Commission decision of 4.7.2007 relating to a proceedings under Article 82 of the EC Treaty (Case COMP/38.784 – Wanadoo Espana vs. Telefonica)

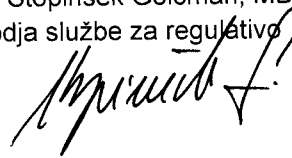

samemu sebi po sprejeti metodologiji na osnovi podatkov za leto 2010 in ga predložil Agenciji hkrati z modelom ločenih računovodskih evidenc.

Telekom Slovenije predlaga, da se kot rok za predložitev ločenih računovodskih evidenc določi 30.5. vsakega leta. Telekom Slovenije pripominja, da je pred izdelavo ločenih računovodskih evidenc potrebno zaključiti poslovne rezultate družbe. To pomeni, da so podatki o stroških, sredstvih in drugi kazalniki, potrebnih za izračun ključev, ki predstavljajo vhodne podatke za model ločenih računovodskih evidenc, na voljo šele po preteku tega obdobja, ki se praviloma zaključi 31.3. v letu.

S spoštovanjem!

Saša Stopinšek Golčman, MBA
Vodja službe za regulativo

Priloge: kot v tekstu

Telekom
Slovenije, d.d.

11.08.0